

บทที่ 3

บริบทชุมชน

พื้นที่ในการดำเนินการวิจัยทั้ง 4 ชุมชน มีรายละเอียดเกี่ยวกับบริบทของชุมชนในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของตำบลเที่ยงแท้ อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท

1.1 ข้อมูลทั่วไปของตำบลเที่ยงแท้

ตำบลเที่ยงแท้ อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท ประกอบด้วย 10 หมู่บ้าน ทั้ง 10 หมู่บ้าน มีครัวเรือนรวมกัน 1,509 ครัวเรือน แบ่งเป็นครัวเรือนเกษตรกร 897 ครัวเรือน มีประชากรจำนวน 6,606 คน เป็นชาย 3,239 คน เป็นหญิง 3,367 คน และมีแรงงานในตำบล 3,348 คน โดยชาวบ้านมีอาชีพหลักคือ ทำนา ทำสวน และมีอาชีพเสริม เช่น การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากสมุนไพร และรับจ้าง

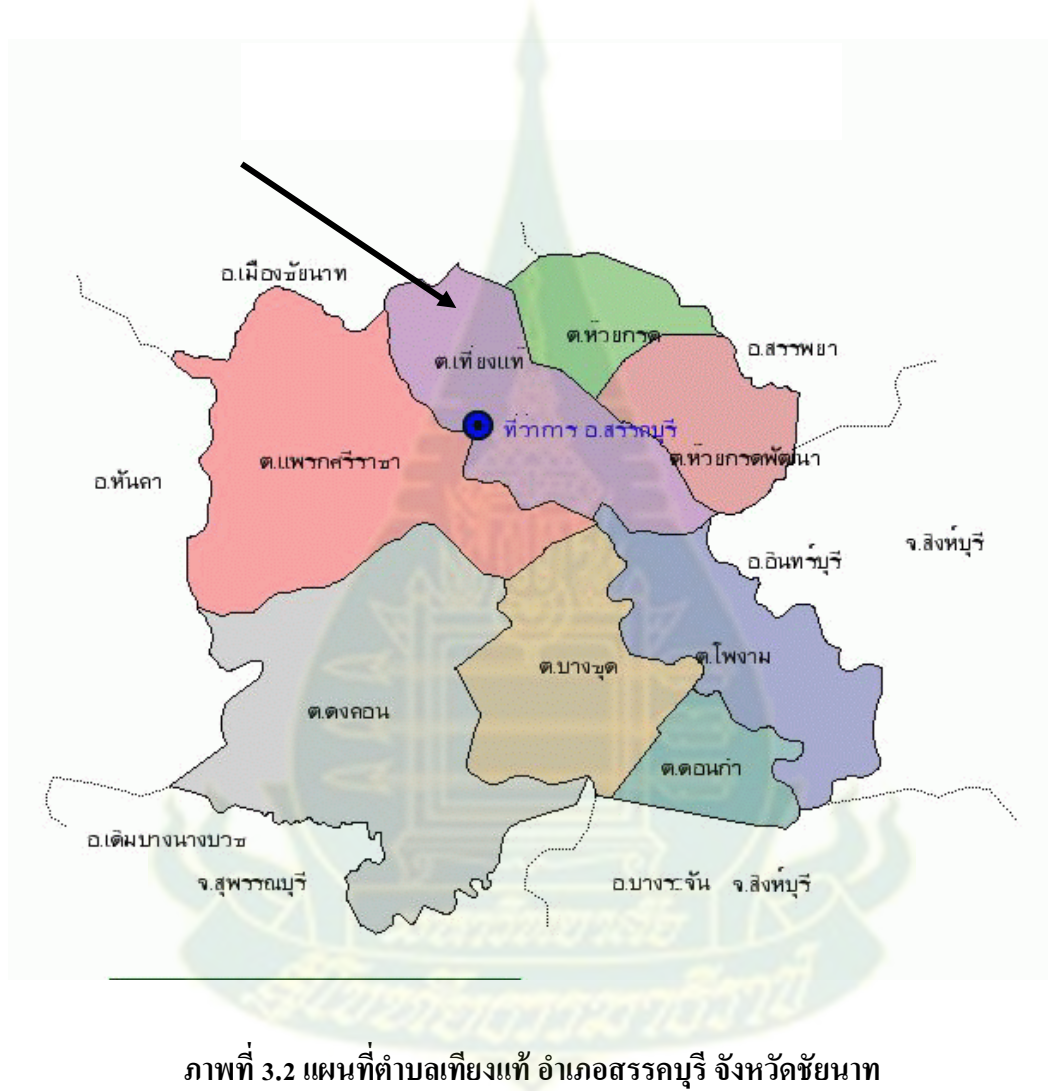

ภาพที่ 3.1 แสดงภาพพื้นที่ตำบลเที่ยงแท้ อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท

ตำบลเที่ยงแท้มีพื้นที่รวมทั้งสิ้น 22,222 ไร่ โดยแยกเป็นพื้นที่ทำการเกษตร 15,916 ไร่ ชื่อตำบลเที่ยงแท้ เพราะต้องการตั้งให้เป็นเกียรติแก่ นายโต ขุนเที่ยงแท้ประทีต ซึ่งเป็นกำนันในตำบลนี้ สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การทำนา อยู่ติดกับคลองชลประทาน และแม่น้ำน้อย (ที่มา <http://www.thaitambon.com>)

มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับตำบลชยันนาท อำเภอเมือง จังหวัดชยันนาท
ทิศใต้	ติดต่อกับตำบลโพงาม อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชยันนาท
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับตำบลห้วยกรด ตำบลห้วยกรดพัฒนา อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชยันนาท
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับตำบลแพรกศรีราชา อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชยันนาท

1.2 ข้อมูลกลุ่มต่างๆในตำบลเที่ยงแท้

1) กลุ่มโรงสีข้าวครบวงจร หมู่ 9 บ้านวังยาว ตำบลเที่ยงแท้ อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชยันนาท ผู้นำกลุ่ม คือ คุณพ่าย บุษสาลี ผลิภัณฑ์ที่น่าสนใจ ได้แก่ ข้าวปลอดสารพิษ วัตถุดิบที่ใช้คือ ข้าวเปลือกปลอดสารพิษประเภทต่าง ๆ ซึ่งรับซื้อข้าวปลอดสารพิษที่ให้ชาวบ้านปลูกเพื่อนำมาสีที่โรงสีของกลุ่ม หลังจากนั้นจะนำข้าวเปลือกมาสีแยกชนิดข้าวแต่ละชนิดบรรจุใส่ถุง

ภาพที่ 3.3 แสดงภาพโรงสีชุมชน

ภาพที่ 3.4 แสดงภาพข้าวปลอดสารพิษ

2) กลุ่มสมุนไพรมันทำระบาด หมู่ 3 บ้านทำระบาด ตำบลเที่ยงแท้ อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท ผู้นำกลุ่ม คือ คุณสำราญ เงินช้าง ผลิตภัณฑ์ที่น่าสนใจ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรมัน เฝือก ยามอง ซึ่งเป็นการนำสมุนไพรมันบ้านมาแปรรูปเป็นยา เพื่อบำรุงสุขภาพ และผลิตแชมพูใช้บำรุงเส้นผม โดยใช้วัตถุดิบจากสมุนไพรมันชนิดต่าง ๆ

1.3 ข้อมูลทั่วไปของหมู่บ้านวังยาว

หมู่ 9 บ้านวังยาว มีพื้นที่รวมทั้งสิ้น 3,340 ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่ทำการเกษตร 2,524 ไร่ ดินส่วนใหญ่เป็นดินร่วนปนทราย ทั้งหมู่บ้านมีครัวเรือนรวมกัน 137 ครัวเรือน ประชากรจำนวน 478 คน เป็นชาย 226 คน เป็นหญิง 252 คน ประกอบด้วยกลุ่มอายุต่ำกว่า 15 ปี 84 คน อายุ 15-60 ปี 306 คน อายุ 60 ปีขึ้นไป 88 คน และแรงงานในหมู่บ้านที่มีอายุระหว่าง 18-60 ปีเต็ม 270 คน (คนในหมู่บ้านไปทำงานนอกตำบล)

เส้นทางคมนาคมทางบกที่สามารถใช้ติดต่อกับภายนอกได้ 2 เส้นทาง เส้นทางแรกเริ่มเดินทางออกจากจังหวัดชัยนาทโดยรถยนต์ตามถนนสายชัยนาท-สุพรรณบุรี ประมาณ 17 กิโลเมตร ถึงอำเภอสรรคบุรี แล้วเดินทางต่อไปตามถนนสายสี่แยกห้วยกรดไปทางตำบลโพงาม จะผ่านหมู่ 5 หมู่ 6 หมู่ 7 หมู่ 8 หมู่ 9 และหมู่ 10 และเส้นทางที่สองเดินทางออกจากจังหวัดชัยนาททางแยกสายบรมธาตุ-สรรคบุรี

ลักษณะการประกอบอาชีพของประชาชน กล่าวคือ ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพหลักในการทำนา ทำสวนผลไม้ สวนผัก และสวนไม้ดอกไม้ประดับ ส่วนอาชีพเสริม จำนวน 397 ครัวเรือน ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม งานปลูกสร้าง/รีดถนน/ซ่อมแซม สิ่งก่อสร้าง งานเกษตรกรรม งานช่างฝีมือ และงานบริการ มีรายได้เฉลี่ย 32,020 บาท/ครัวเรือน/ปี โดยมีอัตราค่าจ้างเฉลี่ยวันละ 120.10 บาท คือ การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรมัน

ปัญหาสำคัญที่พบในเรื่องดิน คือ สภาพส่วนใหญ่เป็นดินจัด ดินดาน ทำให้ปลูกพืชได้ผลผลิตไม่คุ้มค่ากับการลงทุน นอกจากนี้ชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องพืช

สัตว์ใช้งานและเครื่องจักรในการเกษตรในจำนวน 137 คราวเรือน มีรถไถเล็ก 67 คราวเรือน จ้างรถไถเล็ก 6 คราวเรือน ค่าจ้างเฉลี่ย 3,000 บาท/คราวเรือน/ปี

สถานที่สำคัญและบริการสาธารณะภายในหมู่บ้าน ได้แก่ ศาสนสถาน (วัด มัสยิด โบสถ์ และอื่นๆ) ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน โรงเรียนภาคบังคับ 9 ปี โรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่ ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน หอกระจายข่าวหรือเสียงตามสายที่ใช้การได้ สนามกีฬา/ลาน สนามเด็กเล่น สถานที่บริการโทรศัพท์สาธารณะที่สามารถใช้การได้ และร้านค้าขายของชำ/ของ เบ็ดเตล็ดหรือผลิตภัณฑ์ของหมู่บ้าน 5 แห่ง

การติดต่อสื่อสารระหว่างหมู่บ้าน ประชาชนในหมู่บ้านมีรถจักรยานยนต์ 15 คัน (14 คราวเรือน) รถมอเตอร์ไซด์ 95 คัน (80 คราวเรือน) รถจักรยาน 80 คัน (75คราวเรือน) รถอีแต่นและรถ ดัดแปลงอื่น ๆ 1 คัน และรถประเภทอื่น ๆ 9 คัน (8คราวเรือน) และเรือ 20 ลำ โทรศัพท์ประจำ บ้าน 23 คราวเรือน โทรศัพท์เคลื่อนที่ 37 คราวเรือน อินเทอร์เน็ต 2 คราวเรือน และ 62 คราวเรือน มีทั้ง โทรศัพท์ประจำบ้าน/โทรศัพท์มือถือ/อินเทอร์เน็ต

ระดับการศึกษาของประชาชน จบการศึกษาระดับอนุปริญญาหรือสูงกว่า 13 คน คนที่ไม่สามารถเขียน อ่านภาษาไทยได้ 306 คน คนที่ได้รับการฝึกอบรมด้านการศึกษา 47 คน และ ด้านสุขภาพอนามัย 105 คน

ประชาชนที่เข้าร่วมในการแสดงความคิดเห็น มี 134 คราวเรือน และในหมู่บ้านมีการจัด เวทีประชาคม โดยเฉลี่ยมากกว่า 6 ครั้ง/ปี ร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ในหมู่บ้าน 131 คราวเรือน

การได้รับบริการและดูแลสุขภาพอนามัย ซึ่งคนส่วนมากรักษาอาการเจ็บป่วยเล็กน้อยจาก สถานบริการสาธารณสุข และมีจำนวนคนพิการ ทางกาย 2 คน (รวมทั้งหมด 2 คน)

1.4 กลุ่มโรงสีข้าวครบวงจร ตำบลเที่ยงแท้

กลุ่มโรงสีข้าวครบวงจร ตำบลเที่ยงแท้ ตั้งอยู่ที่หมู่ 9 บ้านวังยาว ตำบลเที่ยงแท้ อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท ซึ่งโรงสีถูกตั้งขึ้นเมื่อปีพ.ศ.2544 โดยรวมตัวจากกลุ่มผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน สมาชิก 25 คน เมื่อเปิดดำเนินการได้ 2 ปี มีสมาชิก 36 คน ต่อมาภายหลังมีการร่วมกับกลุ่มโรงเรียนเกษตรกรทำให้มีสมาชิกเพิ่มเป็น 48 คนในเวลาต่อมา โดยมีกิจกรรมดังนี้ 1) บริการสีข้าวให้คนในชุมชน¹ 2) ผลิตขนมนเงิน² ตามจำนวนที่สั่งมีมากช่วงงานบวช 3) ขายรำ ปลายข้าว 4) ขายข้าวบรรจุถุงมี ข้าวหอมมะลิ หอมชัยนาท ข้าวแดง และข้าวที่ได้จากสมาชิกในชุมชนนำมาสี 5) รับซื้อ - ขาย

¹ปี 2546-2547 สามารถให้บริการสีข้าวได้ประมาณ 10 เกวียน

²ปี 2546 สามารถผลิตได้ประมาณ 50 งานๆ ละประมาณ 100 กิโลกรัม เท่ากับน้ำหนัก 5 ตัน

เมล็ดพันธุ์ข้าว³ 6) ทำโรงเรียนเกษตรกรการจัดตั้งโรงสีข้าวครบวงจรของกลุ่ม เริ่มจากแนวคิดที่ต้องการบริการสีข้าวให้กับคนในชุมชน เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกให้กับคนในชุมชน เนื่องจากโรงสีเอกชนอยู่ไกลชุมชน และเมื่อจัดตั้งโรงสีครบวงจรในชุมชนแล้ว พบว่า คนในชุมชนมีความพอใจ เนื่องจากได้บริโภคข้าวของตนเอง ซึ่งมั่นใจเรื่องความปลอดภัยจากสารพิษ และกลุ่มยังได้รับซื้อข้าวเปลือกจากภายในชุมชน และต่างถิ่น เพื่อนำมาสีเป็นข้าวสารบรรจุถุงขายให้กับคนทั่วไป การสีข้าวแต่ละครั้งจะได้ข้าวสาร ไร่ข้าว ปลายข้าว ซึ่งนำมาขายให้กับคนในชุมชนได้ สำหรับแลกเปลี่ยนคนในชุมชนก็นำไปใช้ประโยชน์ด้านต่างๆ เช่น เป็นเชื้อเพลิง

ทั้งนี้กลุ่มได้ทำการตั้งโรงเรียนเกษตรกรด้านข้าว และผลิตพันธุ์ข้าว เพื่อขายในกลุ่ม และชุมชนด้วย รวมถึงเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ของคนทั่วไป ที่เข้ามาศึกษาดูงานอยู่เสมอ สำหรับด้านบริหารจัดการกลุ่มมีการประชุม อบรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ ทำให้สมาชิกมีการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ร่วมกัน และยังมีการประชุมร่วมกันทุกเดือน เพื่อชี้แจงความเคลื่อนไหวของกลุ่ม

โครงสร้างการบริหารจัดการกลุ่ม มีคณะกรรมการ 13 คน โดยคัดเลือกจากสมาชิกหลายหมู่บ้าน ประกอบด้วย ประธาน รองประธาน เลขานุการ เหรัญญิก กรรมการ มีหน้าที่ดูแลการดำเนินงาน จัดทำบัญชีประจำวัน (คนงานจะลงบัญชีเล่ม(หัว)เล็กก่อน เมื่อถึงตอนเย็นผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ทำบัญชีจะนำไปลงบัญชีเล่ม(หัว)ใหญ่) ผู้ตรวจสอบ และสมาชิก มีหน้าที่ สีข้าว⁴ โดยได้รับค่าตอบแทนเวียนละ 200 บาท (ถ้ามีข้าวน้อยจะใช้แรงงานเพียง 1 คน แต่ถ้าข้าวมากจะใช้แรงงานถึง 6 คน) มีการประชุมกลุ่มพร้อมวันประชุมหมู่บ้านทุกวันที่ 10 ของแต่ละเดือน

รายชื่อคณะกรรมการโรงสีข้าว มีดังต่อไปนี้

นายพยับ	บุญสาตี	ประธาน	นางสอิ่ง	แก้วหุ้ม	กรรมการ
นายจรัส	แสงรังสี	รองประธาน	นางอารีย์	กล่อมศรี	กรรมการ
นางจำเรียง	สุกใส	เหรัญญิก	นางสุทิน	เสาคหา	กรรมการ
นายสมหมาย	รักษานูรี	เลขานุการ	นางสุทิน	บุญชื่น	กรรมการ
นางสมหมาย	แพ่งนคร	กรรมการ	นายพิพัฒน์	บุญเสริม	กรรมการ
กรรมการตรวจสอบ					
นายขวัญชัย	กอนผึ้ง	อบต.	นายประยูร	บุญสาตี	อบต.
นายสมหมาย	กฤษเพชร	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน			

สำหรับบทบาทของสมาชิก พบว่า สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในการเข้าร่วมประชุม ทั้งการประชุมประจำเดือนทุกวันที่ 10 ของทุกเดือน และการประชุมใหญ่ประจำปี ด้านเครือข่ายการเรียนรู้ มีชาวบ้าน นักศึกษาเข้ามาดูงาน ประมาณ 6-7 คณะ/เดือน ในส่วนของสมาชิกได้มีโอกาสไปดู

³ ปี 2546-2547 ซื้อขายเมล็ดพันธุ์ข้าว 17 เกวียน เป็นพันธุ์ปทุมธานี ร้อยละ 80 ข้าวที่เหลือเป็นพันธุ์สุพรรณ และพันธุ์ชัยนาท

⁴ กลุ่มจะให้เงินผู้ที่นำข้าวมาสีที่โรงสีชุมชนถึงละ 1 บาท เพื่อเป็นค่าน้ำมันรถ

งานก่อตั้งโรงสีที่หมู่ 12 บ้านดงคอน อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี

1.5 ข้อมูลพื้นฐานของสมาชิกชุมชน

ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนบ้านวังยาว ประกอบด้วย ข้อมูลเกี่ยวกับเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ จำนวนปีที่อาศัยอยู่ในชุมชน จำนวนสมาชิกในครอบครัว จำนวนผู้มีรายได้ในครอบครัว อาชีพที่ทำรายได้ให้ครอบครัว อาชีพเสริม จำนวนพื้นที่ถือครองในครอบครัว จำนวนพื้นที่ทำการเกษตรในครอบครัว จำนวนพื้นที่อยู่อาศัยในครอบครัว จำนวนพื้นที่ประกอบอาชีพ จำนวนพื้นที่เช่า จำนวนพื้นที่อื่นๆ การเป็นสมาชิกขององค์กร องค์กรที่เป็นสมาชิก การเป็นผู้นำ

ตารางที่ 3.1 ข้อมูลพื้นฐานของสมาชิกชุมชน บ้านวังยาว ตำบลเที่ยงแท้ อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท

n= 55		
รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
หญิง	33	60.00
ชาย	22	40.00
2.อายุ		
น้อยกว่า 31 ปี	1	1.82
31 -40 ปี	7	12.73
41- 50 ปี	14	25.45
51 -60 ปี	17	30.91
มากกว่า 60 ปี	16	29.09
3.ระดับการศึกษา		
ไม่ได้ศึกษา	1	1.82
ประถมศึกษาปีที่ 4	40	72.73
ประถมศึกษาปีที่ 6หรือ 7	7	12.73
มัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือ ม.6	3	5.45
มัธยมศึกษาปีที่ 5หรือ 6	4	7.27
อื่นๆ	-	-
4.สถานภาพ		
โสด	11	20.00
สมรส	40	72.73
หม้าย/หย่า	4	7.27

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
5.จำนวนปีที่อาศัยอยู่ในชุมชน		
ไม่ตอบ	-	-
น้อยกว่า 5 ปี	-	-
5 – 10 ปี	2	3.64
11- 20 ปี	2	3.64
21- 30 ปี	6	10.90
มากกว่า 30 ปี	45	81.82
6. จำนวนสมาชิกในครอบครัว		
ไม่ตอบ	1	1.82
1 – 3 คน	20	36.36
4- 6 คน	32	58.18
7 – 9 คน	1	1.82
มากกว่า 9 คน	1	1.82
7. จำนวนผู้มีรายได้ในครอบครัว		
ไม่ตอบ	2	3.64
1 – 3 คน	47	85.45
4- 6 คน	5	9.09
7 – 9 คน	-	-
มากกว่า 9 คน	1	1.82
8. อาชีพที่ทำรายได้ให้ครอบครัว		
ปลูกข้าว	41	74.54
ปลูกพืชไร่	-	-
ปลูกไม้ผล	1	1.82
ปลูกผัก	2	3.64
เลี้ยงปลา	-	-
แปรรูปอาหาร	1	1.82
รับจ้าง	6	10.91
อื่นๆ	4	7.27
9.อาชีพเสริม		
ปลูกข้าว	-	-

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
ปลูกพืชไร่	3	7.32
ปลูกไม้ผล	2	4.88
ปลูกผัก	8	19.51
สุกร	1	2.44
โคกระบือ	1	2.44
เลี้ยงปลา	-	-
รับจ้าง	15	36.59
ค้าขาย	6	14.63
อื่นๆ	5	12.20
ไม่ตอบ	-	-
10. จำนวนพื้นที่ถือครองในครอบครัว		
ไม่มี	6	10.91
1 - 5 ไร่	17	30.90
6 - 10 ไร่	6	10.91
11 - 15 ไร่	4	7.27
16 - 20 ไร่	6	10.91
21 - 25 ไร่	7	12.73
26 - 30 ไร่	2	3.64
มากกว่า 30 ไร่	7	12.73
10.1 จำนวนพื้นที่ทำการเกษตรในครอบครัว		
ไม่มี	10	18.18
1 - 5 ไร่	13	23.63
6 - 10 ไร่	6	10.91
11 - 15 ไร่	6	10.91
16 - 20 ไร่	6	10.91
21 - 25 ไร่	5	9.09
26 - 30 ไร่	2	3.64
มากกว่า 30 ไร่	7	12.73
10.2 จำนวนพื้นที่อยู่อาศัยในครอบครัว		
	10	18.18

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มี	29	52.73
1 ไร่	9	16.36
2 ไร่	3	5.45
3 ไร่	2	3.64
4 ไร่	2	3.64
5 ไร่		
10.3. จำนวนพื้นที่ประกอบอาชีพ		
ไม่มี	11	20.00
1 - 5 ไร่	18	32.73
6 - 10 ไร่	1	1.82
11 - 15 ไร่	7	12.73
16 - 20 ไร่	8	14.55
21 - 25 ไร่	5	9.09
26 - 30 ไร่	1	1.82
มากกว่า 30 ไร่	4	7.27
10.4 จำนวนพื้นที่เช่า		
ไม่มี	40	72.73
1 - 5 ไร่	4	7.27
6 - 10 ไร่	4	7.27
11 - 15 ไร่	2	3.64
16 - 20 ไร่	2	3.64
21 - 25 ไร่	3	5.45
26 - 30 ไร่	-	-
มากกว่า 30 ไร่	-	-
10.5 อื่น		
ไม่มี	52	94.55
1 - 5 ไร่	1	1.82
6 - 10 ไร่	-	-
11 - 15 ไร่	1	1.82
16 - 20 ไร่	1	1.82
21 - 25 ไร่	-	-

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
26 - 30 ไร่	-	-
มากกว่า 30 ไร่	-	-
11. การเป็นสมาชิกองค์กร		
ไม่เป็น	5	9.09
เป็น	46	83.64
ไม่ตอบ	4	7.27
12. การ เป็นสมาชิกองค์กร		
กลุ่มเกษตรกร	16	16.84
กลุ่มแม่บ้าน	7	7.37
ลูกค้า ธกส.	19	20.00
สหกรณ์การเกษตร	13	13.68
กลุ่มอาชีพ	14	14.74
กองทุนหมู่บ้าน	4	4.21
กลุ่มสัจจะออมทรัพย์	5	5.26
อื่นๆ	17	17.89
13. การเป็นผู้นำชุมชน		
ไม่เป็น	32	58.18
เป็น	18	32.73
ไม่ตอบ	5	9.09
14. การเป็นผู้นำชุมชน		
กำนัน	3	11.11
ผู้ใหญ่บ้าน	1	3.70
ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	-	-
สมาชิก อบต.	3	11.11
คณะกรรมการหมู่บ้าน	11	40.74
อ.ส.ม.	4	14.81
กลุ่มอาชีพ	4	14.81
อปพร. ตำรวจบ้าน	1	3.70

จากการสำรวจจากสมาชิกชุมชนบ้านวังยาว อำเภอเทิงแท้ จังหวัดชัยนาท จำนวน 55 ราย พบว่า สมาชิกชุมชนที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 50 ปีขึ้นไป จบการศึกษา

ระดับประถมศึกษาปีที่ 4 โดยมากเป็นผู้มีสถานภาพสมรส และเป็นผู้อาศัยอยู่ในชุมชนมาแล้วมากกว่า 30 ปี สำหรับจำนวนสมาชิกในครอบครัวนั้น ส่วนมากมีสมาชิก 4-6 คนต่อครอบครัว รองลงมา 1-3 คน ซึ่งพบว่าส่วนใหญ่ในแต่ละครอบครัวจะมีสมาชิก 1-3 คน เป็นผู้มีรายได้

ทั้งนี้การทำงานเป็นอาชีพที่ทำรายได้หลักให้กับครอบครัว ขณะที่การรับจ้างเป็นอาชีพเสริม ซึ่งส่วนใหญ่มีจำนวนพื้นที่ถือครองประมาณ 1-5 ไร่ ต่อครอบครัว และพบว่าแต่ละครอบครัวมีพื้นที่ทำการเกษตรเป็นจำนวน 1-5 ไร่ รวมทั้งจำนวนไม่น้อยที่ไม่มีพื้นที่ทำการเกษตร ส่วนที่อยู่อาศัยโดยเฉลี่ยอยู่ที่จำนวน 1 ไร่ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพบนที่ดินตนเองไม่มีการเช่าที่ดิน

การเป็นสมาชิกองค์กรส่วนมากเป็นสมาชิกองค์กรต่างๆ โดยพบว่าส่วนมากเป็น ลูกค้า ธ.ก.ส. กลุ่มเกษตรกร และสหกรณ์การเกษตร สำหรับการเป็นผู้นำชุมชนนั้น ส่วนมากมิได้เป็นผู้นำ ขณะที่ส่วนน้อยที่ดำรงตำแหน่งเป็นผู้นำชุมชนนั้น จะมีตำแหน่งเป็นสมาชิก อบต. รองลงมาคือ คณะกรรมการหมู่บ้าน อ.ส.ม.

2. ข้อมูลทั่วไปของตำบลวังยาว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี

2.1 ข้อมูลพื้นที่ทั่วไปตำบลวังยาว

เดิมขึ้นอยู่กับตำบลองค์พระ ต่อมาจำนวนหมู่บ้านขยายเพิ่มมากขึ้นจึงแยกมาเป็นตำบลวังยาว และแบ่งเขตการปกครองเป็น 8 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านกล้วย หมู่ที่ 2 บ้านป่าผาก หมู่ที่ 3 บ้านวังยาว หมู่ที่ 4 บ้านชะว้างควาย หมู่ที่ 5 บ้านตะเพินคี หมู่ที่ 6 บ้านห้วยหินดำ หมู่ที่ 7 บ้านม่วงมะ และหมู่ที่ 8 บ้านใหม่วังยาว โดยประชาชนส่วนใหญ่อพยพมาจากต่างอำเภอ ต่างจังหวัด สำหรับชนพื้นเมืองดั้งเดิมเป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง และชาวละว้าเดิม (ปัจจุบันชาวพื้นเมืองมีจำนวนไม่มากนัก เนื่องจากอพยพไปอยู่ถิ่นอื่น)

ภาพที่ 3.5 แสดงพื้นที่ตำบลวังยาว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี

สภาพทั่วไปของตำบล ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบสูง และที่ลาดเชิงเขาอยู่ในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ มีพื้นที่บางส่วนของหมู่ 3 บ้านวังยาว อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติพุเตย สภาพพื้นที่ของหมู่ 3 บ้านวังยาว หมู่ 7 บ้านม่วงชะ เป็นที่ราบทำให้มีความเหมาะสมต่อการปลูกพืชไร่ พืชผัก (ที่มา <http://www.thaitambon.com>)

ตำบลวังยาวมีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ใกล้เคียง ดังนี้ (ที่มา <http://www.amphoe.com>)

ทิศเหนือ	ติดต่อกับอำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี
ทิศใต้	ติดต่อกับตำบลห้วยขมิ้น
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับตำบลองค์พระ อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี

ภาพ 3.6 แผนที่ตำบลวังยาว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี

การประกอบอาชีพของชาวตำบลวังยาว อาชีพหลักอยู่ในภาคเกษตรกรรม เพาะปลูกข้าวโพด อ้อย ผัก รายได้เฉลี่ยประมาณ 14,322.70 บาท / ปี รายได้นอกภาคเกษตรกรรมเฉลี่ยประมาณ 19,344 บาท / ปี (รายได้รวมเฉลี่ยประมาณ 33,666 บาท / ปี) แบ่งเป็นจำนวน 29 ครัวเรือน ทำสวนผลไม้ มีพื้นที่สวนรวม 710 ไร่ พื้นที่เฉลี่ยต่อครัวเรือน 42 ไร่ มีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน 20,000 บาท / ปี โดยมีรายจ่าย ค่าปุ๋ย 500 บาท และค่าสารเคมี 320 บาท เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปี จำนวน 11 ครัวเรือน ทำสวนผักรวม 53 ไร่ พื้นที่เพาะปลูกเฉลี่ยต่อครัวเรือน 8 ไร่ มีรายได้เฉลี่ยต่อ

ครัวเรือน 40,000 บาท / ปี ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนในการซื้อปุ๋ย 1,700 บาท และสารเคมี 175 บาท / ปี ส่วนมากปลูกผักคะน้า โดยอาศัยน้ำจากคลอง อ่างเก็บน้ำ และปลูกข้าวโพดสำหรับบริโภค ซึ่งเป็นพืชที่ไม่ต้องดูแลเอาใจใส่มากนัก

รายได้มากที่สุด ส่วนใหญ่ได้จากการประกอบอาชีพรับจ้างทำงานในภาคเกษตรกรรม หาของป่า งานช่างฝีมือ และอื่นๆ จากจำนวน 294 ครัวเรือน รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนประมาณ 22,286 บาท/เดือน โดยมีอัตราค่าจ้างเฉลี่ยวันละ 111.43 บาท

รายจ่ายในครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นค่าใช้จ่ายสำหรับดำรงชีวิต เช่น เครื่องนุ่งห่ม ยาอาหารเฉลี่ยรายจ่ายประมาณ 22,432 บาท / ปี เป็นค่าใช้จ่ายในการประกอบอาชีพ 12,212 บาท และค่าใช้จ่ายอื่นๆ ประมาณ 10,000 บาท

ภาวะหนี้สิน⁵ ร้อยละ 96 เกษตรกรมีหนี้สินกับแหล่งเงินทุนกู้ยืมทั้งในระบบและนอกระบบประมาณ 30,000 บาท / ครัวเรือน เกษตรกรร้อยละ 4 ไม่มีหนี้สิน แหล่งสินเชื่อ ได้แก่ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ร้อยละ 40 สหกรณ์การเกษตร ร้อยละ 20 ธนาคารพาณิชย์ต่างๆ ร้อยละ 3 ร้อยละ 97 จากกองทุนหมู่บ้าน ร้อยละ 10 จากญาติพี่น้อง และร้อยละ 7 จากตนเอง

สถานที่สำคัญและบริการสาธารณะ ได้แก่ โรงพยาบาล 1 แห่ง โรงเรียนภาคบังคับ 9 ปี 4 แห่ง โรงเรียนมัธยมปลาย 1 แห่ง สหกรณ์การเกษตร 1 แห่ง สถานีตำรวจ 8 แห่ง และศูนย์บริการถ่ายทอดเทคโนโลยี 6 แห่ง ครัวเรือนที่ยังไม่มีไฟฟ้าใช้ คือ หมู่ 1 บ้านกล้วย 50 ครัวเรือน หมู่ 2 บ้านป่าผาก 12 ครัวเรือน หมู่ 3 บ้านวังยาว 49 ครัวเรือน หมู่ 4 บ้านละว้าวังควาย 14 ครัวเรือน หมู่ 5 บ้านตะเพินคี ไม่มีไฟฟ้าใช้ทุกครัวเรือนเนื่องจากอยู่ห่างไกลจากชุมชน 15 กิโลเมตร 6 บ้านห้วยหินคำ 38 ครัวเรือน หมู่ 7 บ้านม่วงมะ 16 ครัวเรือน หมู่ 8 บ้านใหม่วังยาว 7 ครัวเรือน และยังไม่มีน้ำประปา

2.2 แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

อุทยานแห่งชาติพุเตย มีพื้นที่ครอบคลุมบริเวณที่ดินป่าองค์พระ ป่าเขาพระกำ และป่าเขาห้วยพลู ในท้องที่ตำบลองค์พระ ตำบลห้วยขมิ้น ตำบลนิคมกระเสียว ตำบลวังยาว และตำบลด่านช้าง อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี ประกอบด้วยป่าที่สมบูรณ์ เทือกเขาสลับซับซ้อนมีความลาดชันมาก ส่วนที่สูงที่สุดเรียกว่า ยอดเขาเทวดา มีระดับความสูง 1,123 เมตร เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารหลายสาย มีป่าสนสองใบธรรมชาติที่สวยงาม เหมาะที่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ มีเนื้อที่ประมาณ 317.475 ตารางกิโลเมตร หรือ 198,422 ไร่

ประวัติความเป็นมา : เนื่องด้วยกรมป่าไม้ ได้พิจารณาเห็นว่าพื้นที่ป่าไม้ ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าองค์พระ ป่าพระกำ ป่าเขาห้วยพลู ท้องที่อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งเดิมเป็น

⁵ เกษตรกรหนึ่งรายใช้สินเชื่อจากหลายแหล่ง

วนอุทยานพุเตย วนอุทยานพุกระทิง วนอุทยานเตรียมการตะเพินคี และป่าไม้ข้างเคียง มีสภาพป่าที่อุดมสมบูรณ์ สมควรที่จะอนุรักษ์ไว้ ดังนั้น กรมป่าไม้จึงมีคำสั่ง ที่ 1224/2537 ลงวันที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ. 2537 โดยให้ นายพันเทพ อันตระกูล นักวิชาการป่าไม้ 6 ไปดำเนินการสำรวจข้อมูลเพิ่มเติม และจัดตั้งวนอุทยานพุเตย วนอุทยานพุกระทิง ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าองค์พระ ป่าพระท่า จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อไปดำเนินการสำรวจข้อมูลเพิ่มเติมและจัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 โดยทำหน้าที่เป็นหัวหน้าอุทยานแห่งชาติ จากผลการสำรวจพบว่าประกอบไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญและมีค่า เช่น พันธุ์ไม้ ของป่า สัตว์ป่านานาชนิด ตลอดจนทิวทัศน์ ป่า ภูเขา เกาะ และน้ำตกที่สวยงามยิ่ง สมควรกำหนดเป็นอุทยานแห่งชาติ เพื่อสงวนไว้ให้คงอยู่ในสภาพธรรมชาติเดิมมิให้ถูกทำลายหรือเปลี่ยนแปลงไป

คณะรัฐมนตรี ได้มีมติเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2540 อนุมัติหลักการร่างพระราชกฤษฎีกากำหนดบริเวณที่ดินป่าองค์พระ ป่าเขาพระท่า และป่าเขาห้วยพลู เพื่อจัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติพุเตย โดยมีพระราชกฤษฎีกากำหนดให้เป็นอุทยานแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2541 โดยประกาศลงในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 115 ตอนที่ 67ก ลงวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2541 เป็น อุทยานแห่งชาติลำดับที่ 85 ของประเทศไทย

การเดินทาง : การเดินทางไปอุทยานแห่งชาติพุเตย สามารถเดินทางได้ดังนี้

ทางรถยนต์จากกรุงเทพฯ ให้ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 340 (บางบัวทอง - สุพรรณบุรี) จนกระทั่งถึงทางแยกเข้าสู่อำเภอดำเนินสะดวก ระยะทางประมาณ 150 กิโลเมตร จากนั้นให้ เลี้ยวซ้าย ผ่านอำเภอดำเนินสะดวก ระยะทางประมาณ 33 กิโลเมตร แล้ว เลี้ยวขวา อีกครั้งเข้าสู่เส้นทางหลวงหมายเลข 333 มุ่งหน้าสู่ตัวเมือง อำเภอดำเนินสะดวก ระยะทางประมาณ 40 กิโลเมตร

จากกรุงเทพฯ ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 4 (ถนนเพชรเกษม) เข้าสู่ตัวจังหวัดนครปฐม จากนั้นให้ เลี้ยวขวา ที่สามแยกมาลัยแมน เข้าสู่เส้นทางหลวงหมายเลข 321 มุ่งหน้าสู่อำเภอดำเนินสะดวก ระยะทางประมาณ 70 กม. และจากอำเภอดำเนินสะดวก ให้ใช้ทางหลวงหมายเลข 333 เข้าสู่ อำเภอดำเนินสะดวก ระยะทางประมาณ 50 กม.

จาก อำเภอดำเนินสะดวก ใช้เส้นทางสาย 333 (ด่านช้าง - บ้านไร่) ไปอีก 15 กิโลเมตร ก็จะพบทางแยกเข้าบ้านวังคีน เข้าไปที่บ้านป่าอ้ออีก 15 กิโลเมตร (ทางลาดยาง) แล้วต่อยด้วยทางลูกรัง จากบ้านป่าอ้อ เข้าสู่ ที่ทำการอุทยานแห่งชาติพุเตย อีก 3 กม.

2.3 ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงอำเภอดำเนินสะดวก

เนื่องจากอาชีพโดยทั่วไปของคนในตำบลวังยาว มีอาชีพในการเพาะปลูก พืชไร่(ล้มลุก)เชิงเดี่ยว เช่น มันสำปะหลัง อ้อย ข้าวโพด สับปะรด ทำเกษตรอินทรีย์ แปลงผัก เช่น ผักกาดขาว กะหล่ำปลี ผักคะน้า หน่อไม้ฝรั่ง ทำเกษตรผสมผสาน ปลูกพืชล้มลุก ไม้ผล เลี้ยงสัตว์ไปพร้อมกัน

และเลี้ยงสัตว์ได้แก่ แพะนม แพะเนื้อ วัวนม วัวเนื้อ ไก่ การดำเนินกิจกรรมของเครือข่าย จะอยู่บนฐานการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิต

จากการรวมตัวของชาวบ้าน ที่เผชิญกับปัญหาฝนแล้งพบว่า ถ้ายังมุ่งปลูกพืชเชิงเดี่ยว จะยังเป็นปัญหา ในการพูดคุยระหว่างชาวบ้านมีการเสนอให้ เลี้ยงแพะ เพื่อทดแทนภัยแล้ง ประกอบกับมีโครงการวิจัยบ่มเพาะนวัตกรรมฯ ทำให้ชาวบ้านมีการศึกษาวิจัยการปลูกหน่อไม้ฝรั่งไปพร้อมกับเลี้ยงแพะว่าสามารถเป็นอาชีพทำควบคู่กันได้หรือไม่ และผลการศึกษาพบว่ามีความเป็นไปได้ ทำให้ชาวบ้านหลายคนเริ่มหันมาให้ความสนใจเลี้ยงแพะจนเกิดเป็นกลุ่มเลี้ยงแพะปลอดโรค

ประกอบกับในอำเภอด่านช้างมีกลุ่มต่างๆ มากมาย เช่น กลุ่มผู้ปลูกผักอินทรีย์ กลุ่มแม่บ้านกลุ่มทอผ้า กลุ่มทอพรหม กลุ่มป่าชุมชนบ้านห้วยหินดำ กลุ่มสมุนไพร จึงมีการทบทวนร่วมกันระหว่างผู้นำกลุ่มต่างๆ ว่า น่าจะมีการวางแผนทางพัฒนากลุ่มต่างๆ ไปพร้อมๆ กัน จึงใช้ประเด็นการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อเชื่อมโยงกลุ่มต่างๆ ให้มีการทำงานพัฒนาไปพร้อมกัน ภายใต้แนวทางเศรษฐกิจพอเพียง แต่เนื่องจากอยู่ในระยะเริ่มต้น จึงยังคงมีปัญหาการรับรู้ในวงกว้างยังไม่เกิด

ทั้งนี้เหตุผลหลักมาจาก 4- 5ปีแรกที่ชุมชนบ้านห้วยหินดำทำกิจกรรมป่าชุมชน จนเป็นที่รู้จักมีการเข้ามาดูงาน คูป่าชุมชนบ่อยจน ผู้นำชมชาวบ้านไม่มีเวลาทำมาหากิน เลยเกิดความคิดทำเป็นแหล่งท่องเที่ยว เพื่อชาวบ้านมีรายได้ทดแทนจากที่ต้องเสียไป

สมาชิกของกลุ่มต่างๆ ในเครือข่าย กระจายอยู่ใน 5 หมู่บ้านของตำบลวังยาว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี ได้แก่ หมู่ที่ 2 บ้านป่าผาก หมู่ที่ 3 บ้านวังยาว หมู่ที่ 6 บ้านห้วยหินดำ หมู่ที่ 7 บ้านม่วงมะ และหมู่ที่ 8 บ้านใหม่วังยาว

2.4 ข้อมูลกลุ่มต่างๆในวังยาว

1) กลุ่มผู้เลี้ยงแพะ

เดิมมีการรวมตัวกันเพื่อทำงานวิจัยในโครงการบ่มเพาะฯ มีเกษตรกรผู้ปลูกหน่อไม้ฝรั่งไปปรึกษากับซึ่งเป็นนักวิชาการและมีประสบการณ์ในการเลี้ยงแพะมาก่อนว่าจะสามารถนำมูลแพะมาทำเป็นปุ๋ยใส่หน่อไม้ฝรั่งได้หรือไม่ และมีการทดลองเกษตรกรปลูกผักไปพร้อมกับการเลี้ยงแพะ และเมื่อพบว่าเป็นไปได้จึงทำให้ความสนใจเลี้ยงแพะกระจายไปยังผู้ปลูกพืชไร่รายอื่น

เหตุผลที่ชาวบ้านยอมรับการเลี้ยงแพะได้นั้น เพราะมีข้อมูลอธิบายให้ชาวบ้านที่มาปรึกษาได้ ซึ่งเป็นผลมาจากการบันทึกข้อมูลต่างๆ เช่น การทำปฏิทินรายวัน รายเดือน รายปี เกี่ยวกับการเลี้ยงแพะ สะท้อนให้เห็นถึงข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรม(สิ่งที่ทำ) เวลาที่ทำ ค่าใช้จ่าย รายได้ ผลประโยชน์ที่ได้ รวมทั้งข้อมูลจากประสบการณ์ที่เคยสังเกตทดลองไว้

ปัจจุบันมีการตั้งกลุ่ม มีสมาชิก 7 ครัวเรือน เลี้ยงแพะรวมกันทั้งสิ้น 200 กว่าตัว ออกลูก 1.8 ตัวต่อแม่ต่อปี และได้รับรองวิสาหกิจชุมชนปลายปี 2548 โดยได้รับการประเมินจากวิสาหกิจจังหวัด 3 ดาว และมีการกำหนดคุณสมบัติสมาชิกว่าจะต้องผ่านการฝึกอบรมที่จัดขึ้นโดยกลุ่มก่อน

เนื่องจากแพะเป็นเรื่องใหม่ของผู้ที่นี้ จึงมีการวางแผนพัฒนาอาชีพผู้เลี้ยงแพะไว้ดังนี้

- ให้ความรู้ในการเลี้ยงแพะ ไปพร้อมกับการพัฒนาความคิดที่เน้นการเลี้ยงแพะ เพื่อความอยู่รอดไม่มีหนี้ ไม่เน้นร่ำรวย ตามแนวเกษตรพอเพียง
- ส่งเสริมให้ขยายพันธุ์แพะขาย เนื่องจากพื้นที่ตำบลวังยาว ไกลตลาดขายแพะเนื้อ และนมแพะ เพราะแพะพันธุ์จะขายได้ตัวละ 10,000 บาทขึ้นไป (ราคาแพะพันธุ์ดี มีประวัติให้นม 4.6 ลิตร/ตัว/วัน) ขณะที่แพะเนื้อซึ่งขายอยู่ทั่วไปมีราคา 1,000-2,000 บาท

2) กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์

ริเริ่มที่ป่าชุมชนห้วยหินดำ ซึ่งเป็นชนเผ่ากะเหรี่ยง ปัจจุบันมีสมาชิกกว่า 10 ราย เดิมทีชาวบ้านอยู่กับป่า ทำไร่ข้าว ปลูกผัก หาปลากิน เมื่อเจอกระแสปลูกพืชเศรษฐกิจ ชาวบ้านหันปลูกพืชเชิงเดี่ยวทำเกษตรพืชไร่ หากไม่มีฝนพืชที่ลงทุนไปก็สูญเปล่า หลายคนคิดหนีสภาพแวดล้อมแย่ มีการรวมตัวกันของเกษตรกร เพื่อคุยกันเกี่ยวกับการทำเกษตรในอนาคต ทำให้เริ่มกลับไปอยู่แบบเดิมก่อนปลูกพืชเชิงเดี่ยว โดยเน้นปลูกข้าว ขุดบ่อปลา ปลูกผัก ปลูกไม้ยืนต้น เลี้ยงสัตว์ ที่ “ไม่มีเงิน แต่มีกิน”

การทำเกษตรอินทรีย์ เป็นการทำให้เรียนรู้ไป โดยทดลองทำมา 4-5 ปี ไม่ใช่ปุ๋ยเคมี ใช้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก ใช้สมุนไพรไล่แมลง

ปัญหาที่สมาชิกกลุ่มต้องเผชิญคือ เผชิญภัยแล้ง เดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคม

แนวทางต่อไป ส่งเสริมเกษตรผสมผสานให้ผลผลิตทั้งระยะสั้น กลาง ยาว ทุกบ้านต้องปลูกข้าวไร่ เป็นข้าวพันธุ์พื้นเมืองหลายสายพันธุ์ ซึ่งแต่ละครัวเรือนเก็บและคัดพันธุ์ไว้ แต่ปีจะทดลองปลูก หากพบว่าผลผลิตน้อย จะเปลี่ยนพันธุ์

3) กลุ่มป่าชุมชน

สมาชิกชุมชนห้วยหินดำ เป็นชาวไทยกระเหรี่ยงโปว์ มีความผูกพันกับทรัพยากรทั้งดิน น้ำ ป่า มาแต่ครั้งอดีต วิถีการดำรงชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมที่สืบทอดกันมานานกว่า 200 ปี แม้การพัฒนาจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม ชาวชุมชนห้วยหินปรับตัวดำรงชีวิตอยู่กับธรรมชาติบนฐานของวัฒนธรรมที่สั่งสมและสืบทอดกันมานาน ทำให้พื้นที่ป่าต้นน้ำ ให้เป็นแหล่งอาหาร แหล่งใช้สอย ของคนในชุมชน

พื้นที่ป่าชุมชนมี 10,000 กว่าไร่ คิดกับพื้นที่ห้วยขาแข้ง เดิมเคยเป็นป่าสมบูรณ์ จนกระทั่งมีการให้สัมปทานป่า และมีคนทำไม้เถื่อน ซึ่งส่งผลให้ป่าโล้น หนูระบาดกินข้าวที่ขุดในไร่ ประกอบกับแกนนำบ้านห้วยหินดำ เล็งเห็นว่า ฐานเศรษฐกิจที่สำคัญคือ ป่าซึ่งเป็นต้นน้ำธรรมชาติ จึงหันมาดูแลป่าต้นน้ำ และจากที่สังเกตเห็นว่า ถ้าป่าขึ้นเมฆฝนที่ค้างค้ำมาจะมาตกบริเวณดินเขา

จนกระทั่งปี 2537 ชาวบ้านที่อยู่ในหมู่บ้านทนไม่ได้กับสิ่งที่เกิดขึ้น จึงรวมกลุ่มคณะกรรมการดูแลป่าไม้ไม่ให้ถูกตัด มีการปลูกป่า ปลูกต้นไม้เพิ่ม มีการส่งเสริม/ประสานจาก

หน่วยงานองค์กรต่างๆ และมีการวางแผนกำหนด 3 โชน คือ โชน 1 ป่าอนุรักษ์ ป่าต้นน้ำ โชน 2 ป่าใช้สอย โชน 3 ป่าพื้นที่ทำไร่ (สปก.)

4) กลุ่มแม่บ้าน

มีสมาชิก 31 คน และขึ้นทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชน แปรรูปมะขาม ทำทองม้วนขาย โดยวางแผนทางต่อไปเน้นกิจกรรมลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน เช่น ทำน้ำยาล้างจาน แชมพูสระผม และผงซักฟอกจากสมุนไพรไว้ใช้ในสมาชิกกลุ่ม

2.5 ข้อมูลพื้นฐานของสมาชิกชุมชน

ข้อมูลพื้นฐานของสมาชิกชุมชนบ้านห้วยหินดำ ป่าผาก และห้วยขนุน ประกอบด้วย ข้อมูลเกี่ยวกับเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ จำนวนปีที่อาศัยอยู่ในชุมชน จำนวนสมาชิกในครอบครัว จำนวนผู้มีรายได้ในครอบครัว อาชีพที่ทำรายได้ให้ครอบครัว อาชีพเสริม จำนวนพื้นที่ถือครองในครอบครัว จำนวนพื้นที่ทำการเกษตรในครอบครัว จำนวนพื้นที่อยู่อาศัยในครอบครัว จำนวนพื้นที่ประกอบอาชีพ จำนวนพื้นที่เช่า จำนวนพื้นที่อื่นๆ การเป็นสมาชิกขององค์กร องค์กรที่เป็นสมาชิก การเป็นผู้นำ

ตารางที่ 3.2 ข้อมูลพื้นฐานของสมาชิกชุมชน ตำบลวังยาว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี

n= 37		
รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
หญิง	23	62.16
ชาย	14	37.84
2. อายุ		
น้อยกว่า 31 ปี	5	13.51
31 -40 ปี	13	35.14
41- 50 ปี	12	32.43
51 -60 ปี	6	16.22
มากกว่า 60 ปี	-	-
3.ระดับการศึกษา		
ไม่ได้ศึกษา	3	8.11
ประถมศึกษาปีที่ 4	10	27.03

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
ประถมศึกษาปีที่ 6 หรือ 7	10	27.03
มัธยมศึกษาปีที่ 3	6	16.22
มัธยมศึกษาปีที่ 5 หรือ 6	5	13.51
อื่นๆ	2	5.41
4.สถานภาพ		
โสด	2	5.41
สมรส	32	86.48
หม้าย/หย่า	3	8.11
5.จำนวนปีที่อาศัยอยู่ในชุมชน		
5 – 10 ปี	8	22.85
11- 20 ปี	7	20.00
21- 30 ปี	13	37.15
มากกว่า 30 ปี	7	20.00
6. จำนวนสมาชิกในครอบครัว		
1 – 3 คน	11	29.73
4- 6 คน	18	48.64
7 – 9 คน	6	16.22
มากกว่า 9 คน	2	5.41
7. จำนวนผู้มีรายได้ในครอบครัว		
1 – 3 คน	29	78.38
4- 6 คน	5	13.51
7 – 9 คน	2	5.41
มากกว่า 9 คน	1	2.70
8. อาชีพที่ทำรายได้ให้ครอบครัว		
ปลูกข้าว	2	5.41
ปลูกพืชไร่	22	59.45
ปลูกไม้ผล	3	8.11
ปลูกผัก	2	5.41
เลี้ยงปลา	2	5.41
แปรรูปอาหาร	1	2.70

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
รับจ้าง	4	10.81
อื่นๆ	1	2.70
9.อาชีพเสริม		
ปลูกข้าว	10	13.70
ปลูกพืชไร่	8	10.96
ปลูกไม้ผล	8	10.96
ปลูกผัก	7	9.59
สุกร	7	9.59
โคกระบือ	2	2.74
เลี้ยงปลา	3	4.11
รับจ้าง	13	17.81
ค้าขาย	-	-
ไม้ประดับ	3	4.11
อื่นๆ	3	4.11
แพะ	9	12.33
10. จำนวนพื้นที่ถือครองในครอบครัว		
1 - 5 ไร่	5	13.51
6 - 10 ไร่	3	8.11
11 - 15 ไร่	7	18.92
16 - 20 ไร่	5	13.51
21 - 25 ไร่	3	8.11
26 - 30 ไร่	1	2.70
มากกว่า 30 ไร่	13	35.14
10.1 จำนวนพื้นที่ทำการเกษตรในครอบครัว		
ไม่มี	2	5.41
1 - 5 ไร่	6	16.22
6 - 10 ไร่	5	13.51
11 - 15 ไร่	8	21.62
16 - 20 ไร่	4	10.81
21 - 25 ไร่	2	5.41

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
26 - 30 ไร่	1	2.70
มากกว่า 30 ไร่	9	24.32
10.2 จำนวนพื้นที่อยู่อาศัยในครอบครัว		
ไม่มี	16	43.24
1 ไร่	10	27.03
2 ไร่	3	8.11
3 ไร่	1	2.70
4 ไร่	-	-
5 ไร่	2	5.41
มากกว่า 5 ไร่	5	13.51
10.3. จำนวนพื้นที่ประกอบอาชีพ		
ไม่มี	7	18.92
1 - 5 ไร่	3	8.11
6 - 10 ไร่	9	24.32
11 - 15 ไร่	6	16.22
16 - 20 ไร่	2	5.41
21 - 25 ไร่	1	2.70
26 - 30 ไร่	1	2.70
มากกว่า 30 ไร่	8	21.62
10.4 จำนวนพื้นที่เช่า		
ไม่มี	32	86.49
1 - 5 ไร่	-	-
6 - 10 ไร่	2	5.41
11 - 15 ไร่	-	-
16 - 20 ไร่	2	5.41
21 - 25 ไร่	-	-
26 - 30 ไร่	-	-
มากกว่า 30 ไร่	1	2.70
10.3 อื่นๆ		
ไม่มี	31	83.77

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1 - 5 ไร่	-	-
6 - 10 ไร่	-	-
11 - 15 ไร่	2	5.41
16 - 20 ไร่	-	-
21 - 25 ไร่	2	5.41
26 - 30 ไร่	-	-
มากกว่า 30 ไร่	2	5.41
11. การเป็นสมาชิกองค์กร		
ไม่เป็น	6	16.22
เป็น	31	83.78
ไม่ตอบ	-	-
12. การเป็นสมาชิกองค์กร		
กลุ่มเกษตรกร	12	20.69
กลุ่มแม่บ้าน	12	20.69
ลูกค้า ธกส.	9	12.07
สหกรณ์การเกษตร	5	8.62
กลุ่มอาชีพ	10	17.24
กองทุนหมู่บ้าน	3	5.17
กลุ่มสัจจะออมทรัพย์	2	3.45
อื่นๆ	7	12.07
13. การเป็นผู้นำชุมชน		
ไม่เป็น	21	56.76
เป็น	16	43.24
14. การเป็นผู้นำชุมชน		
กำนัน	-	-
ผู้ใหญ่บ้าน	1	6.25
ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	-	-
สมาชิก อบต.	1	6.25
คณะกรรมการหมู่บ้าน	5	31.25
อ.ส.ม.	4	25.00

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
กลุ่มอาชีพ	4	25.00
อปพร. ตำรวจบ้าน	1	6.25

จากตารางข้อมูลพื้นฐานสมาชิกชุมชนข้างต้น พบว่า ชาวบ้านที่ศึกษาส่วนมากเป็นเพศหญิง มากกว่าเพศชาย และส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 31-40 และ 41- 50 ปี ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งพบว่าโดยมากจบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 และประถมศึกษาปีที่ 6 หรือ 7 ในจำนวนที่เท่ากัน และส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส ขณะที่ข้อมูลเกี่ยวกับระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนพบว่า มีคนที่อาศัยเป็นเวลา 21- 30 ปี มีมากเป็นอันดับแรก รองลงมาคือ 5-10 ปี ซึ่งครอบครัวส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวโดยเฉลี่ยอยู่ที่ 4-6 คน รองลงมา 1-3 คน สำหรับจำนวนผู้มีรายได้ในแต่ละครอบครัวพบว่า ส่วนใหญ่มีเพียง 1-3 คนที่มีรายได้

ทั้งนี้พบว่า การปลูกพืชไร่เป็นอาชีพที่ทำรายได้หลักให้กับครอบครัว และมีการรับจ้างและการเพาะปลูกข้าวเป็นอาชีพเสริม ซึ่งครอบครัวส่วนใหญ่มีพื้นที่ถือครองมากกว่า 30 ไร่ และจำนวนพื้นที่ทำการเกษตรของครอบครัวส่วนใหญ่อยู่ที่มากกว่า 30 ไร่ รองลงมาคือ 11-15 ไร่ สำหรับพื้นที่ประกอบอาชีพมีทั้งระหว่าง 6-10 ไร่ และมากกว่า 30 ไร่ ซึ่งส่วนใหญ่ไม่มีการเช่าที่ดินทำกิน

ในส่วนของความเป็นสมาชิกองค์กรพบว่า ส่วนมากเป็นสมาชิกองค์กรต่างๆ ได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มอาชีพ และ ลูกค้า ธ.ก.ส. ตามลำดับ โดยพบว่าผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นผู้นำชุมชน สำหรับผู้ที่ผู้นำนั้น ส่วนใหญ่มีตำแหน่งเป็น คณะกรรมการหมู่บ้าน อ.ส.ม. และกลุ่มอาชีพ เป็นต้น

3. ข้อมูลทั่วไปของตำบลท่างาม อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี⁶

3.1. ข้อมูลทั่วไปของตำบลท่างาม

ตำบลท่างามตั้งเมื่อ ปี 2489 โดยผู้คนที่อพยพจากอำเภอศรีมหาโพธิ์ อาชีพหลัก คือทำนาและประมง ต่อมา มีผู้คนจากอำเภอเมืองปราจีนบุรีไปตั้งบ้านเรือนเพิ่มขึ้นและตั้งเป็นตำบลท่างามในปัจจุบัน ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศใต้ของจังหวัดปราจีนบุรี ห่างจากอำเภอเมืองปราจีนบุรี 5 กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดปราจีนบุรีประมาณ 14 กิโลเมตร และห่างจากกรุงเทพมหานครโดยทางรถยนต์ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3069 ประมาณ 100 กิโลเมตร (ที่มา <http://www.thaitambon.com>)

⁶ องค์กรบริหารส่วนตำบลท่างาม ,2548 “แผนพัฒนาสามปี องค์กรบริหารส่วนตำบลท่างาม พ.ศ. 2548-2550” อำเภอเมืองปราจีนบุรี จังหวัดปราจีนบุรี

ภาพที่ 3.7 สภาพทั่วไปตำบลท่างาม อำเภอเมืองปราจีนบุรี

ส่วนสาเหตุที่ตั้งชื่อตำบลท่างามเพราะมีลำน้ำเป็นทรายขาวเรียบริมแม่น้ำบางปะกง สภาพพื้นที่ตำบลท่างามส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มเรียบริมแม่น้ำบางปะกง

ตำบลท่างาม มีพื้นที่ทั้งหมด 32.029 ตารางกิโลเมตร หรือ 20,018.12 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ต่างดังนี้ (ที่มา <http://www.amphoe.com>)

ทิศเหนือ	ตำบลคงพระราม อำเภอเมืองปราจีนบุรี จังหวัดปราจีนบุรี
ทิศตะวันออก	ตำบลหาดยาง อำเภอศรีมหาโพธิ์ จังหวัดปราจีนบุรี
ทิศตะวันตก	เขตเทศบาลเมืองปราจีนบุรี อำเภอเมืองปราจีนบุรี และตำบลรอบเมือง อำเภอเมืองปราจีนบุรี จังหวัดปราจีนบุรี
ทิศใต้	ตำบลหาดยาง อำเภอศรีมหาโพธิ์ จังหวัดปราจีนบุรี ตำบลบางเคชะ อำเภอเมืองปราจีนบุรี จังหวัดปราจีนบุรี

ภาพ 3.8 แผนที่ตำบลท่าข้าม อำเภอเมืองปราจีนบุรี

ตารางที่ 3.3 แสดงจำนวนประชากรในตำบลท่าข้าม

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือน	จำนวนชาย	จำนวนหญิง	รวม
1	บ้านน้ำหัก	132	245	250	495
2	บ้านคลองตาหลง	70	156	160	316
3	บ้านท่าข้าม	52	129	143	272
4	บ้านท่าข้าม	111	267	266	533
5	บ้านคิ่งโรงนา	63	113	137	250
6	บ้านตรงแจะ	27	73	51	124
7	บ้านหุบจิว	77	126	145	271
8	บ้านหาดสะแก	39	72	85	157
9	บ้านหาดสะแก	62	136	137	273
10	บ้านหาดสะแก	61	133	137	271
11	บ้านหาดสะแก	25	65	65	130
12	บ้านลาดเค้า	214	375	451	826
	รวม	933	1,890	2,028	3,918

3.2 ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

โดยทั่วไปประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำไร่ ทำนา ทำสวนผลไม้ ปลูกพืชผัก รับจ้างในพื้นที่ ค่าขาย ปศุสัตว์ได้แก่ ไก่ โค กระบือ เป็ด สุกร

การประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม ประมาณร้อยละ 80 รับจ้างร้อยละ 10 อาชีพบริการอื่นๆ ร้อยละ 5 และปศุสัตว์ร้อยละ 5

ตำบลท่างามมี โรงแรม 2 แห่ง สถานีบริการน้ำมัน 1 แห่ง ตลาดนัดชุมชน 1 แห่ง ร้านค้าทั่วไป 45 แห่ง โรงงานเย็บกระเป๋าเดินทาง 1 แห่ง โรงงานซักรีด 1 แห่ง

สถานที่ท่องเที่ยว พบว่ามีโบราณสถานที่มีคุณค่าควรแก่การศึกษา คือ ตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร ตั้งอยู่ที่ 32/7 หมู่ที่ 12 ถนนปราจีนอนุสรณ์ ตำบลท่างาม อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี

3.3 ข้อมูลด้านสังคม

สถานศึกษามี ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 3 แห่ง โรงเรียนประถมศึกษา 3 แห่ง (โรงเรียนวัดเลียบ โรงเรียนวัดกระแจะ โรงเรียนวัดหาดสะแก)

ในด้านศาสนาพบว่า ร้อยละ 99.87 ของประชากรในตำบลท่างามนับถือศาสนาพุทธ ศาสนาอื่นๆ ร้อยละ 0.13

ด้านสาธารณสุข มีโรงพยาบาลศูนย์ ขนาด 400 เตียง 1 แห่ง หน่วยควบคุมโรคติดต่อ นำโดยแมลง 1 แห่ง สถานีอนามัย 1 แห่ง มีการใช้ส้วมราดน้ำร้อยละ 100

ในตำบลท่างาม ประชาชนมีไฟฟ้าใช้ทั่วถึงทุกหลังคาเรือน การบริการด้านประปา ให้บริการแก่ประชาชนจำนวน 693 ครัวเรือน และด้านการสื่อสาร โทรศัพท์ส่วนบุคคล จำนวน 235 หมายเลข โทรศัพท์สาธารณะ จำนวน 15 หมายเลข มีหอกระจายข่าวระดับตำบล 1 แห่งที่หมู่ 7 และหอกระจายข่าวระดับหมู่บ้าน หมู่ 2, 3, 4, 5, 8, 9, 10, 11 และ 12

แม่น้ำปราจีน บึงหลวงบน บึงหลวงล่าง หนองสะโค หนองกระทุ่มเอน หนองปลาไหล หนองบัว คลองส่งน้ำด้วยพลังไฟฟ้า 1 แห่ง การระบายน้ำ มีพื้นที่น้ำท่วม ร้อยละ 50 ของพื้นที่ทั้งหมด ระยะเวลาเฉลี่ยที่น้ำท่วมขังนาน 15 วันช่วงเดือน สิงหาคม ถึง ตุลาคม

ส่วนปริมาณขยะ 1,650 ตัน/วัน ใช้รถรวบรวมจำนวน 1 คัน การกำจัดขยะดำเนินการร่วมกับเทศบาลเมืองปราจีนบุรี

3.4 ข้อมูลเบื้องต้นกลุ่มอาชีพเกษตรกรพัฒนาแห่งแม่น้ำปราจีนบุรี

ราวปี 2549 ได้มีการรวมตัวกันของเกษตรกรที่ประสบปัญหาที่ดิน ปัญหาเรื่องน้ำ และการประกอบอาชีพ จากพื้นที่ 2 ตำบล คือ ตำบลท่างาม และดงพระราม ในชื่อกลุ่มอาชีพเกษตรกรพัฒนาแห่งแม่น้ำปราจีนบุรี และกำหนดหลักการทำงานของกลุ่มในเบื้องต้นว่า ในการทำงานฟื้นฟู

ชีวิตเกษตรกร จะยึดถือหลักการ ๔ ประการคือ สัจจะธรรม ร่วมคิดร่วมทำ ร่วมทุกข์ร่วมสุข พึ่งตนเองให้มากที่สุด

3.5 ข้อมูลพื้นฐานของสมาชิกชุมชน

ข้อมูลพื้นฐานของสมาชิกชุมชน ตำบลท่างาม ประกอบด้วย ข้อมูลเกี่ยวกับเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ จำนวนปีที่อาศัยอยู่ในชุมชน จำนวนสมาชิกในครอบครัว จำนวนผู้มีรายได้ในครอบครัว อาชีพที่ทำรายได้ให้ครอบครัว อาชีพเสริม จำนวนพื้นที่ถือครองในครอบครัว จำนวนพื้นที่ทำการเกษตรในครอบครัว จำนวนพื้นที่อยู่อาศัยในครอบครัว จำนวนพื้นที่ประกอบอาชีพ จำนวนพื้นที่เช่า จำนวนพื้นที่อื่นๆ การเป็นสมาชิกขององค์กร องค์กรที่เป็นสมาชิก การเป็นผู้นำ

ตารางที่ 3.4 ข้อมูลพื้นฐานของสมาชิกชุมชน ตำบลท่างาม อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี

n=25		
รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
หญิง	8	32.00
ชาย	17	68.00
2. อายุ		
น้อยกว่า 31 ปี	1	4.00
31 -40 ปี	3	12.00
41- 50 ปี	9	36.00
51 -60 ปี	6	24.00
มากกว่า 60 ปี	6	24.00
3.ระดับการศึกษา		
ไม่ได้ศึกษา	15	60.00
ประถมศึกษาปีที่ 4	2	8.00
ประถมศึกษาปีที่ 6หรือ 7	4	16.00
มัธยมศึกษาปีที่ 5หรือ 6	2	8.00
อื่นๆ	2	8.00
4.สถานภาพ		
โสด	1	4.00
สมรส	24	96.00
หม้าย/หย่า	-	-

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
5.จำนวนปีที่อาศัยอยู่ในชุมชน		
5 – 10 ปี	-	-
11- 20 ปี	-	-
21- 30 ปี	1	4.00
มากกว่า 30 ปี	24	96.00
6. จำนวนสมาชิกในครอบครัว		
1 – 3 คน	3	12.00
4- 6 คน	18	72.00
7 – 9 คน	2	8.00
มากกว่า 9 คน	2	8.00
7. จำนวนผู้มีรายได้ในครอบครัว		
1 – 3 คน	23	92.00
4- 6 คน	2	8.00
8. อาชีพที่ทำรายได้ให้ครอบครัว		
ปลูกข้าว	1	4.00
ปลูกพืชไร่	-	-
ปลูกไม้ผล	7	28.00
ปลูกผัก	7	28.00
เลี้ยงปลา	2	8.00
แปรรูปอาหาร	2	8.00
รับจ้าง	5	20.00
อื่นๆ	1	4.00
9.อาชีพเสริม		
ปลูกข้าว	-	-
ปลูกพืชไร่	-	-
ปลูกไม้ผล	3	15.79
ปลูกผัก	2	10.53
สุกร	-	-
โคกระบือ	2	10.53
เลี้ยงปลา	-	-

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
รับจ้าง	10	52.63
ค้าขาย	-	-
หัตถกรรม	1	5.26
อื่นๆ	1	5.26
10. จำนวนพื้นที่ถือครองในครอบครัว		
ไม่มี	8	32.00
1 - 5 ไร่	5	20.00
6 - 10 ไร่	3	12.00
11 - 15 ไร่	1	4.00
16 - 20 ไร่	3	12.00
21 - 25 ไร่	2	8.00
26 - 30 ไร่	-	-
มากกว่า 30 ไร่	3	12.00
10.1 จำนวนพื้นที่ทำการเกษตรในครอบครัว		
ไม่มี	10	40.00
1 - 5 ไร่	4	16.00
6 - 10 ไร่	3	12.00
11 - 15 ไร่	1	4.00
16 - 20 ไร่	1	4.00
21 - 25 ไร่	1	4.00
26 - 30 ไร่	1	4.00
มากกว่า 30 ไร่	4	16.00
10.2 จำนวนพื้นที่อยู่อาศัยในครอบครัว		
ไม่มี	15	60.00
1 ไร่	2	8.00
2 ไร่	5	20.00
3 ไร่	2	8.00
4 ไร่	1	4.00
5 ไร่	-	-
มากกว่า 5 ไร่	-	-

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
10.3. จำนวนพื้นที่ประกอบอาชีพ		
ไม่มี	11	44.00
1 - 5 ไร่	3	12.00
6 - 10 ไร่	3	12.00
11 - 15 ไร่	2	8.00
16 - 20 ไร่	3	12.00
21 - 25 ไร่	1	4.00
26 - 30 ไร่	-	-
มากกว่า 30 ไร่	2	8.00
10.4 จำนวนพื้นที่เช่า		
ไม่มี	2	8.00
1 - 5 ไร่	1	4.00
6 - 10 ไร่	2	8.00
11 - 15 ไร่	3	12.00
16 - 20 ไร่	-	-
21 - 25 ไร่	-	-
26 - 30 ไร่	-	-
มากกว่า 30 ไร่	17	68.00
10.6 อื่น		
ไม่มี	24	96.00
1 - 5 ไร่	1	4.00
6 - 10 ไร่	-	-
11. การเป็นสมาชิกองค์กร		
ไม่เป็น	4	16.00
เป็น	21	84.00
12.การ เป็นสมาชิกองค์กร		
กลุ่มเกษตรกร	9	21.43
กลุ่มแม่บ้าน	6	14.29
ลูกค้า ธกส.	20	47.62
สหกรณ์การเกษตร	3	7.14

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
กลุ่มอาชีพ	-	-
กองทุนหมู่บ้าน	-	-
กลุ่มสัจจะออมทรัพย์	-	-
อื่นๆ	4	9.52
13. การเป็นผู้นำชุมชน		
ไม่เป็น	13	52.00
เป็น	12	48.00
14. การเป็นผู้นำชุมชน		
ผู้ใหญ่บ้าน	3	21.43
ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	2	14.29
สมาชิก อบต.	-	-
คณะกรรมการหมู่บ้าน	4	28.57
อ.ส.ม.	1	7.14
กลุ่มอาชีพ	2	14.29
อปพร. ตำรวจบ้าน	2	14.29

จากตารางข้อมูลพื้นฐานของสมาชิกชุมชน ตำบลท่างามข้างต้น ชาวบ้านที่ศึกษาส่วนมากเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง และส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41 - 50 ปี ส่วนใหญ่ไม่ได้ศึกษาในระบบโรงเรียนหรือมีการศึกษาน้อยกว่าระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เกือบทั้งหมดมีสถานภาพสมรส และพบว่าโดยมาอาศัยอยู่ในชุมชนต่อเนื่องเป็นเวลามากกว่า 30 ปี สำหรับจำนวนสมาชิกในครอบครัวพบว่า โดยเฉลี่ยอยู่ที่ 4 - 6 คนต่อครอบครัว และครอบครัวส่วนใหญ่มีจำนวนผู้มีรายได้ 1-3 คน

อาชีพที่ทำรายได้หลักให้ครอบครัวส่วนใหญ่ คือ ปลูกไม้ผล ปลูกผัก และรับจ้างตามลำดับ ขณะที่อาชีพเสริมของครอบครัวนั้นพบว่า ส่วนใหญ่คือ การรับจ้าง รองลงมาคือ ปลูกไม้ผลและผัก ทั้งนี้พบว่าส่วนใหญ่ไม่มีพื้นที่ถือครอง และหากมีจะส่วนมากมี 1 - 5 ไร่ ตามด้วย 6 - 10 ไร่ ในทำนองเดียวกันพบว่า ส่วนใหญ่ ไม่มีพื้นที่ทำการเกษตร และถ้ามีจะมีเพียง 1-5 ไร่ สำหรับการมีพื้นที่อยู่อาศัยไว้ในครอบครองพบว่า ส่วนมากเป็นพื้นที่ที่ไม่มีโฉนด เช่นเดียวกันพื้นที่ในการประกอบอาชีพที่พบว่า ส่วนใหญ่ตอบว่าไม่มีพื้นที่สำหรับประกอบอาชีพในการถือครอง และในครอบครัวที่มีพื้นที่ดังกล่าวไว้ในครอบครองพบว่ามีจำนวนระหว่าง 1-10 ไร่ และ 16-20 ไร่ สำหรับการเช่าพื้นที่ทำกินพบว่า ครอบครัวส่วนใหญ่ที่เช่าที่ดิน เช่าพื้นที่เป็นจำนวนมากกว่า 30 ไร่

นอกจากนี้พบว่า ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกองค์กรต่างๆ โดยส่วนมากเป็นสมาชิก ลูกค้า ธ.ก.ส. รองลงมาคือ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มแม่บ้าน และสหกรณ์การเกษตร และเกือบครึ่งหนึ่งเป็นผู้นำกลุ่มชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่เป็น คณะกรรมการหมู่บ้าน รองลงมาคือ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มอาชีพ และ อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) หรือตำรวจบ้าน

4. ข้อมูลทั่วไปของตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ

4.1 ข้อมูลทั่วไปและพัฒนาการของตำบลบ้านไร่⁷

พื้นที่ตำบลบ้านไร่อยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) บ้านไร่ ประกอบด้วย 16 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ 1 บ้านไร่ หมู่ 2 บ้านโนนสำราญ หมู่ 3 บ้านโคกกระเบื้องไห หมู่ 4 บ้านวังอ้ายโพธิ์ หมู่ 5 บ้านวังตาเทพ หมู่ 6 บ้านวังอ้ายคง หมู่ 7 บ้านโนนสวรรค์ หมู่ 8 บ้านวังใหม่พัฒนา หมู่ 9 บ้านหนองใหญ่ หมู่ 10 บ้านเทพนา หมู่ 11 บ้านไร่พัฒนา หมู่ 12 บ้านสวนสวรรค์ หมู่ 13 บ้านลำปอแดง หมู่ 14 บ้านวังกว้าง หมู่ 15 บ้านหลังสวน และหมู่ 16 บ้านเทพอวยชัย

ตำบลบ้านไร่มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 3,478 ครัวเรือน ประชากรทั้งหมดจำนวน 11,640 คน แบ่งเป็น ชาย 5,933 คน เป็นหญิง 5,707 คน⁸ ปัจจุบันชาวบ้านในตำบลบ้านไร่ ประกอบด้วย ชาวบ้านที่เป็นคนชัยภูมิโดยกำเนิดคิดเป็นร้อยละ 40 และที่อพยพเคลื่อนย้ายมาจากจังหวัดอื่น ได้แก่ นครราชสีมา ร้อยละ 30 และที่อพยพมาจากจังหวัดอื่นอีกร้อยละ 30 เช่น ลพบุรี กรุงเทพฯ อุทยานสวรรค์ นครสวรรค์ สุรินทร์ ร้อยเอ็ด ขอนแก่น และชลบุรี เป็นต้น

แต่เดิมพื้นที่ตำบลบ้านไร่เป็นป่าไม้อุดมสมบูรณ์ จนกระทั่งปี 2498 โดยประมาณ ความเป็นชุมชนขยับขยายมาจากพื้นที่ในอำเภอจัตุรัส เข้าสู่อำเภอบำเหน็จณรงค์ จนมาถึงผืนป่าแห่งนี้ ชาวบ้านกลุ่มแรกที่เข้ามาอาศัยเป็น ชนพื้นเมืองดั้งเดิม ที่ชาวบ้านเรียกกันว่า ชาวบนหรือคนดง ทั้งหมดประมาณ 16 ครัวเรือน ชาวบนเป็นชนเผ่ามอญโบราณมีภาษาพูดเป็นของตนเอง มีลักษณะนิสัยที่ชอบอาศัยอยู่ในป่าบนยอดเขาสูง ไม่ชอบอยู่กับคนหมู่มาก หากมีคนจากถิ่นอื่นเข้ามาอาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกันมากๆ ชาวบนเลือกที่จะย้ายลึกเข้าไปในผืนป่า

การตั้งบ้านเรือนในช่วงเวลานั้น กระจัดกระจายเป็นกลุ่มบ้านเล็กๆ ใกล้กับที่ดินเพาะปลูก ทำกิน ซึ่งบุกเบิกด้วยแรงงานของคนในครอบครัว โดยอาศัยอยู่ร่วมกันในหมู่เครือญาติพี่น้อง ดำรง

⁷ รวบรวมจาก คำบอกเล่าจากความทรงจำของผู้นำท้องถิ่นและชาวบ้านตำบลบ้านไร่ ได้แก่ คุณชัยยศ เพ็ชรพิทักษ์ กำนันตำบลบ้านไร่ คุณดำรง ทรงชุ่ม สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านไร่ คุณสมนึก อิ่มลิ้น สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านไร่ คุณวิชัย ชัยขุนทด ชาวบ้าน บ้านเทพนา ตำบลบ้านไร่ คุณสมชาย เข็มตัว นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรประจำตำบลบ้านไร่, 24 พ.ย. 2549

⁸ ที่มา ข้อมูลจำนวนประชากรและบ้าน ณ วันที่ 23 มกราคม 2550 กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

ชีพด้วยการเก็บหาของป่า เพาะปลูกข้าว พืชผัก เลี้ยงหมู ไก่ เพื่อยังชีพ และปลูกละหุง ถั่วแดง ต่าง
เกวียนไปขายให้กับพ่อค้าที่บ้านไร่ เพื่อนำเงินไปซื้ออะปะปี เกลือ น้ำปลา

หลังจากนั้นจึงเริ่มมีผู้คนจากถิ่นอื่นเข้ามาติดต่อ แลกเปลี่ยน ค้าขายพืชผลต่างๆ รวมทั้งตั้ง
ถิ่นฐาน ทำให้ชุมชนขยายใหญ่ขึ้น ประกอบช่วงเวลาดังกล่าว เริ่มมีชาวบ้านไปเรียนหนังสือกันที่วัด
บ้านไร่ หรือโรงเรียนที่วังอ้ายโพธิ์ซึ่งตั้งอยู่ห่างออกไปกว่า 20 กิโลเมตร โดยใช้ทางเกวียนในการ
ติดต่อกับชุมชนภายนอกอื่นๆ ด้วยการเดินเท้าหรือเกวียน

ในปี 2514 เกิดเหตุการณ์ที่ชาวบ้านเรียกว่า “ดงแตก” เนื่องจากรัฐอนุญาตให้สัมปทานทำ
ไม้บนผืนป่าบริเวณที่ตั้งของตำบลบ้านไร่ในปัจจุบัน ทำให้มีการเข้ามาของนายทุนเพื่อตัดไม้ทำซุง
และการเคลื่อนย้ายเข้ามาของชาวบ้านจากต่างตำบล ต่างอำเภอ และจังหวัดอื่นๆ เช่น ด่านขุนทด ซึ่ง
อาศัยเส้นทางขนไม้เข้ามา เพื่อมาเป็นแรงงานรับจ้างทำงานตัดไม้และเคลื่อนย้ายไม้ เช่นเดียวกับคน
ดงที่หันมารับจ้างกับนายทุนที่ได้สัมปทาน

เมื่อผืนป่าในเขตสัมปทานถูกถางจนเป็นที่โล่ง ชาวบ้านที่เคลื่อนย้ายเข้ามาเพื่อเป็นแรงงาน
รับจ้าง ส่วนใหญ่ไม่ได้เคลื่อนย้ายไปไหน จึงขยับขยายจับจองที่ดินบริเวณที่ถูกถางไป เพื่อเป็นที่อยู่
อาศัยและทำกินต่อไป ประกอบกับชาวบ้านบางครัวเรือนที่พอมีเงิน จะจ้างชาวบ้านคนอื่นเพื่อถาง
พื้นที่เพาะปลูกทำกินต่อไป โดยตั้งบ้านเรือนกระจัดกระจาย ใกล้เคียงกับที่ดินทำกินตัวเอง

การเข้ามาตั้งรกราก เพาะปลูกทำไร่เคื่อยของคนต่างถิ่นที่เพิ่มขึ้น ทำให้คนดงถอยร่นเข้าไป
ในป่าลึกมากขึ้น จนกระทั่งไม่มีพื้นที่ให้ถอยเข้าไปได้อีก เพราะเป็นหน้าผา คนดงจึงตั้งหลักปักฐาน
อยู่ร่วมกับคนภายนอกที่ย้ายเข้ามา จนเป็นชุมชนบ้านเทพนา และภายหลังมาจึงมีการแต่งงาน
ระหว่างชาวบนและชาวบ้านที่อพยพโยกย้ายมาจากที่อื่น จนถึงทุกวันนี้ลูกหลานชาวบนยังคงอาศัย
ในตำบลบ้านไร่ ซึ่งกระจายไปตามหมู่บ้านต่างๆ เช่นที่ หมู่ 1 บ้านไร่ หมู่ 4 บ้านวังอ้ายโพธิ์ หมู่ 5
บ้านวังตาเทพ หมู่ 6 บ้านวังอ้ายคง และ หมู่ 11 บ้านไร่พัฒนา

การประกอบอาชีพของชาวบ้านตำบลบ้านไร่ โดยส่วนใหญ่อยู่อยู่บนฐานการผลิตภาค
เกษตรกรรม ได้แก่ เพาะปลูกข้าวไร่ เป็นทั้งข้าวเจ้าและข้าวเหนียว โดยส่วนใหญ่ปลูกไว้เพื่อยังชีพ
หากเหลือจึงขายให้กับเพื่อนบ้านที่มาซื้อ รวมทั้งปลูกมันสำปะหลัง ข้าวโพด พริก และอ้อยไว้ขาย
โดยนำไปขายพ่อค้าคนกลางที่ตัวอำเภอ

จนกระทั่งปี 2534 รัฐบาลดำเนินโครงการจัดสรรที่ดินทำกินเพื่อเกษตรกรผู้ยากไร้ในพื้นที่
ป่าสงวนเสื่อมโทรม (คจก. 2534 – 2535) ทำให้มีการเคลื่อนย้ายชาวบ้านบางส่วนจากพื้นที่ป่ามายัง
กลัก บ้านเทพนา บ้านโนนสวรรค์ไปยังที่ทำกินซึ่งรัฐจัดสรรให้ใหม่ แต่กลับประสบปัญหาไม่
สามารถเพาะปลูกทำกินบนที่ดินจัดสรรใหม่ได้ เพราะชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในบริเวณดังกล่าว ได้อ้าง
สิทธิในการจับจองก่อน

ในที่สุดชาวบ้านบางส่วนจากกลุ่มดังกล่าวจึงรวมตัวกัน และส่งตัวแทนเดินทางไป
กรุงเทพฯ เพื่อร่วมเคลื่อนไหวกับสมัชชาคนจนที่หน้าทำเนียบรัฐบาล ในปี 2539 ยุครัฐบาลบรรหาร

ศิลปอาชา และอีกครั้งในปี 2540 ยุครัฐบาลชวลิต ыงใจยุทธ ซึ่งมีการเจรจาอย่างเป็นทางการ และ ปัญหาของชาวบ้านไร่ ที่ประสบปัญหาป่าไม้ที่ดินที่เป็นที่สาธารณประโยชน์ได้รับการพิจารณา แก้ไข จนกระทั่งได้รับอนุญาตให้คืนถิ่น กลับมาอาศัยในที่ดินบริเวณเดิมได้ ซึ่งชาวบ้านได้ตั้ง หมู่บ้านใหม่ แยกออกมาจากบ้านหนองใหญ่ โดยมีชื่อใหม่ว่า บ้านเทพนา ในวันที่ 2 กรกฎาคม ซึ่งแต่นั้นมาทุกปีจะมีการจัดงาน วันกลับคืนถิ่นแผ่นดินแม่

การไปร่วมเคลื่อนไหวที่กรุงเทพฯทำให้ชาวบ้านเทพนามีโอกาส แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับ ชาวบ้านจากที่อื่นๆ ซึ่งได้รับผลกระทบจากนโยบายและ โครงการของภาครัฐ รวมทั้งได้รู้จักและทำ กิจกรรมร่วมกับหน่วยงานองค์กรที่ให้การสนับสนุนผู้ที่ประสบปัญหาต่างๆ เช่น ได้รับการส่งเสริม ให้รวมกลุ่มกันทำเกษตรอินทรีย์ และการสร้างบ้านดินที่เป็นส่วนหนึ่งซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความ พยายามดำเนินชีวิตที่ทนกับการพัฒนากระแสหลักภายใต้ระบอบทุนนิยม โดยพยายามแสวงหา แนวทางพึ่งตนเอง การพึ่งพิงธรรมชาติ⁹

ขณะเดียวกันราวปี 2538 เริ่มมีการอพยพของผู้คนจากกรุงเทพฯ เข้ามาตั้งรกรากในเขต ตำบลบ้านไร่ โดยซื้อที่ดินติดถนนลาดยางจากชาวบ้านเพื่อสร้างเป็นที่พักอาศัย และในบริเวณที่ แบ่งเป็นสวน ผู้มาใหม่ได้นำพืชสวนซึ่งต่างไปจากที่ชาวบ้านเคยเพาะปลูกเข้ามา เช่น ลำไย มะไฟ มะปราง ซึ่งชาวบ้านทั่วไปเห็นว่าได้ผลผลิตดี จึงเกิดความสนใจและเข้าไปถามไถ่ ถึงแหล่งที่มาของ พันธุ์ วิธีการเพาะปลูก ดูแล และถึงขั้นฝากซื้อต้นมาปลูก

ปีถัดมาชาวกรุงเทพฯกลุ่มนี้ ได้เริ่มหันมาสร้างที่พักผ่อนท่องเที่ยว เพื่อให้บริการกับคน ทั่วไปในรูปแบบของรีสอร์ทและโฮมสเตย์ เนื่องจากบริเวณตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต มีสภาพ อากาศที่เย็นตลอดปี มีทะเลหมอกในฤดูฝน รวมทั้งมีพันธุ์ไม้หลากหลายชนิดโดยเฉพาะดอก กระเจียว ดอกดิน ดอกขมิ้น จนทำให้แต่ละปีจะมีนักท่องเที่ยวเดินทางไปเที่ยวและพักที่ตำบลบ้าน ไร่ ปีละไม่ต่ำกว่า 5 แสน ถึง 6 แสนคน

การให้บริการที่พักดังกล่าว ชาวบ้านทั่วไปเห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อชาวบ้านไร่ เพราะ ประการแรกช่วยประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ ทำให้ชาวบ้านบางส่วนมีรายได้เสริม ประการต่อมาช่วยประชาสัมพันธ์และสนับสนุนงานบุญงานประเพณีต่างๆ เช่น สงกรานต์ ปีใหม่ ทอดผ้าป่า ทอดกฐิน ประการที่สาม ช่วยประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวรู้จัก โรงเรียนต่างๆ ในตำบล ทำให้มีการสนับสนุนเสื้อผ้า ข้าวของ และเลี้ยงอาหารกลางวันเด็กในตำบล ประการสุดท้าย ช่วย ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ผลผลิตจากการเกษตรของชาวบ้านให้เป็นที่รู้จักโดยทั่วไป เช่น ข้าวเหนียว คำ ที่ชาวบ้านนิยมปลูกไว้จำหน่าย โดยจะปลูกข้าวเจ้าไว้รับประทาน

ทั้งนี้เมื่อต้นปี 2549 องค์กรเอกชนและชาวบ้านผู้ประสบปัญหาความยากจนในพื้นที่บ้าน เทพนา ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต มีความคิดที่จะจัดทำโครงการจัดสร้างหมู่บ้านดินขึ้น และตั้ง

⁹ รวบรวมจากเว็บไซต์ <http://www.dopa.go.th/kcc/kcc2.3.2.htm#AA> , http://www.thaico.net/b_p_page/fop_s3y.htm และ <http://www.siamsewana.org/articles/>

คณะกรรมการหมู่บ้านดินสิ่งมหัศจรรย์โลก ซึ่งประกอบด้วยคณะกรรมการจากทั้ง 16 หมู่บ้านในตำบลบ้านไร่เป็นผู้ดำเนินการหลัก โดยมุ่งหวังที่ให้โครงการนี้เป็นประโยชน์ต่อชาวบ้านทั้ง 16 หมู่บ้าน ของตำบลบ้านไร่ ให้มีงานทำอย่างครบวงจร เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ แก้ไขปัญหาความยากจนได้อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

จากนั้นจึงนำเสนอโครงการไปยังส่วนราชการจังหวัดชัยภูมิ เพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณในการจัดสร้างบ้านดินในโครงการนี้ ให้เป็นสถานที่พักผ่อนแบบธรรมชาติสำหรับนักท่องเที่ยวที่จะเดินทางไปเที่ยวชมอุทยานแห่งชาติป่าหินงามและชมทุ่งดอกกระเจียวบาน ในช่วงเดือนพฤษภาคม – สิงหาคม ของทุกปี

ต่อมาในวันที่ 5 เมษายน 2549 บริเวณที่ก่อสร้างหมู่บ้านดิน บ้านเทพนา ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ อดีตนายกรัฐมนตรี ในฐานะผู้อำนวยการศูนย์ต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจนแห่งชาติ (ศตช.) พร้อมกับ นายประภากร สมิติ ผู้ว่าราชการจังหวัดชัยภูมิ รวมทั้งหัวหน้าส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ได้เดินทางไปพบปะกับชาวบ้านตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต ที่มาให้การต้อนรับ

ผลจากการพบปะครั้งนี้ เบื้องต้น นายประภากร สมิติ ผู้ว่าราชการจังหวัดชัยภูมิ ได้จัดสรรงบประมาณ CEO เพื่อสนับสนุนการดำเนินการ จากนั้นจึงให้คณะกรรมการเสนอแผนงานโครงการไปที่ ศตช. ซึ่ง พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ เป็น ผอ.ศูนย์ฯ ในขณะนั้น เพื่อขอรับสนับสนุนงบประมาณมาดำเนินการอย่างต่อเนื่องต่อไป

4.2 ข้อมูลทางกายภาพ

สภาพพื้นที่โดยทั่วไปของตำบลบ้านไร่ มีลักษณะเป็นป่า เขา และที่ราบเชิงเขา ซึ่งมีพื้นที่ทั้งหมด 226.9 ตารางกิโลเมตร (141,812.5 ไร่)¹⁰ โดยแบ่งเป็นพื้นที่ซึ่งเหมาะทำการเกษตรคิดเป็นร้อยละ 30 ของพื้นที่ทั้งหมด ส่วนที่เหลือร้อยละ 70 ไม่เหมาะกับการเกษตรเพราะมีลักษณะเป็นภูเขาซึ่งกระจายอยู่ทั่วไปทั้งตำบล โดยมีความสูงจากระดับน้ำทะเลเฉลี่ยประมาณ 350 เมตร ซึ่งมีระยะทางห่างจากที่ว่าการอำเภอ 30 กิโลเมตร และห่างจากจังหวัดชัยภูมิเฉลี่ย 70 กิโลเมตร

ภาพที่ 3.9 สภาพทั่วไปตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ

¹⁰ ที่มา www.tambon.com (อัตราส่วน 1 ตารางกิโลเมตร เท่ากับ 625 ไร่)

จากแผนที่แสดงพื้นที่ตำบลบ้านไร่มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลนาขางกลัก อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ

ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลห้วยยายจิว อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ

ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลซับใหญ่ กิ่งอำเภอซับใหญ่ และ ตำบลบ้านชวน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ

ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลน้ำร้อน ตำบลบ่ออรั้ง อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ และ ตำบลกุดตาเพชร กิ่งอำเภอลำสนธิ จังหวัดลพบุรี

ในส่วนของ การตั้งบ้านเรือนและสภาพความเป็นอยู่โดยทั่วไปนั้น พบว่า มีทั้งบ้านเรือนที่ก่อสร้างด้วยปูนทั้งหลัง บ้านปูนกึ่งไม้ และที่เป็นบ้านไม้ทั้งหลัง ซึ่งทั้ง 16 หมู่บ้านในตำบลบ้านไร่มีไฟฟ้า ระบบประปา และ โทรศัพท์พื้นฐาน รวมทั้งโทรศัพท์มือถือใช้ทุกหมู่บ้าน

สำหรับเส้นทางการคมนาคมในการเดินทางเข้าสู่ตำบล จากกรุงเทพฯ สามารถใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 1 (ถนนพหลโยธิน) ผ่านรังสิตวังน้อย จนถึงสามแยกจังหวัดสระบุรี เลี้ยวขวาไปตามเส้นทางหลวงหมายเลข 2 (ถนนมิตรภาพ) แล้วแยกซ้ายเข้าสู่ทางหลวงหมายเลข 201 ที่อำเภอสีคิ้ว อำเภอด่านขุนทด เข้าสู่จังหวัดชัยภูมิ แล้วเลี้ยวที่ทางแยกบ้านหนองบัวโคก เข้าสู่เส้นทางสายหนองบัวโคก-ชัยบาดาล (ทางหลวงหมายเลข 205) ถึงอำเภอเทพสถิต เลี้ยวขวาเข้า ตำบลบ้านไร่

ภาพที่ 3.10 แผนที่ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ

4.3 ข้อมูลทางเศรษฐกิจ

4.3.1 ภาคเกษตรกรรม

อาชีพหลักที่สำคัญของชาวบ้านในตำบลบ้านไร่คือ การทำไร่ ทำสวน และเลี้ยงสัตว์ ซึ่งจะประกอบอาชีพไปพร้อมกับการเป็นแรงงานรับจ้างทั่วไป เนื่องจากแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรในฤดูแล้งมีอยู่อย่างจำกัด คือ มีเพียง 3 แหล่ง ได้แก่ บ้านโคกกระเบื้องไห บ้านวังใหม่พัฒนา และบ้านลำปอแดง ครอบคลุมเนื้อที่ทำการเกษตรประมาณ 300 ไร่ และถูกใช้ไปเพื่อการเพาะปลูก ส้ม แตงกวา และพืชผักต่างๆ ส่วนหมู่อื่นๆในตำบลทำการเกษตรได้เฉพาะในฤดูฝนคือ เดือนสิงหาคม ถึงเดือนธันวาคม จะมีฝนตกหนักมาก โดยปริมาณฝนตกเฉลี่ยสูงสุดในเดือนสิงหาคม และก้นยายน ของทุกปี และในช่วงกลางมิถุนายน ถึงกลาง กรกฎาคม ของทุกปี เป็นระยะเวลาที่ฝนทิ้งช่วง

ชาวบ้านตำบลบ้านไร่นิยมปลูกข้าวไร่ ทั้งที่เป็นข้าวเหนียวขาว และข้าวเจ้าไว้บริโภคในครัวเรือน และนิยมปลูกข้าวเหนียวดำปลูกเพื่อการค้า ซึ่งขายทั้งข้าวเหนียวดำ และข้าวเหนียวกลิ้ง ทั้งนี้ข้าวเหนียวดำเป็นข้าวพันธุ์พื้นเมืองมีคุณภาพดี เหนียว และหอม วิธีการเพาะปลูกใช้การหยอดเมล็ดตามรถไถ มีการคายหญ้า 2 อาทิตย์ เมื่อข้าวงอกจะทำให้ดินร่วน แล้วจึงหมั่นถอนหญ้าบริเวณรอบๆ เมื่ออยู่ในช่วงที่ข้าวตั้งท้องจะใช้ปุ๋ยสูตร 15-15-15 รอนข้าวแก่ จึงเก็บเกี่ยวผลผลิต ซึ่งจะปลูกช่วง มิถุนายน-ก้นยายน และเก็บเกี่ยวช่วงเดือนตุลาคม สำหรับแรงงานที่ใช้ในการเพาะปลูก และเก็บเกี่ยว ระดมจากการเอาแรงร้อยละ 30 และอีกร้อยละ 70 ใช้วิธีจ้าง

โดยมีพืชไร่ พืชผัก ที่สำคัญทางเศรษฐกิจ ดังนี้ คือ

1) มันสำปะหลัง ซึ่งเกษตรกรใช้พันธุ์ส่งเสริมคือ เกษตรศาสตร์ 50 และระยอง 5 ปุ๋ยใช้สูตร 15-15-15 ประมาณ 20 กิโลกรัมต่อไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 2,750 กิโลกรัมต่อไร่ ซึ่งปลูกช่วงเวลาเดียวกับปลูกข้าว คือในฤดูฝน ช่วงเดือนสิงหาคมถึงเดือนพฤษภาคม โดยมีโรงแปงและโรงมันรับซื้อ ทั้งใกล้ ไกลตำบล การเพาะปลูกและเก็บเกี่ยว ใช้วิธีการเอาแรงร้อยละ 20 ที่เหลือใช้วิธีจ้างเหมาปลูก ไร่ละ 280 บาท และขุดจ้างเหมา ต้นละ 250 บาท ไม่รวมค่าขน

2) ข้าวโพดใช้พันธุ์ข้าวโพดลูกผสมเดี่ยว มีการใช้ปุ๋ยเคมีรองกันหลุมก่อนปลูก และมีการใส่ปุ๋ยครั้งที่ 2 หลังกำจัดวัชพืช อัตรา 25 กิโลกรัมต่อไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 600 กิโลกรัมต่อไร่

3) พริกปลูกต้นฤดูฝนในสภาพไร่ ใช้พันธุ์ยอดสนทั้งหมด มีการใช้ปุ๋ยเคมี สูตร 15-15-15 อัตรา 30 กิโลกรัมต่อไร่ มีการป้องกันกำจัดโรค แมลง แต่ยังไม่สามารถป้องกันโรคกุ้งแห้งได้

5) ข้าวโพดหวาน ปลูกหลังเก็บเกี่ยวข้าว ใช้พันธุ์ตามผู้รับซื้อกำหนด ใช้ปุ๋ยตามผู้รับซื้อ กำหนด ประมาณ 70 กิโลกรัมต่อไร่ ผลผลิตฝักสด เฉลี่ย 1,500 กิโลกรัมต่อไร่

6) แตงกวา ปลูกในไร่ที่มีแหล่งน้ำช่วงฤดูหนาวเป็นต้นไปโดยปลูกหลังเก็บเกี่ยวข้าว ใช้พันธุ์ลูกผสมเดี่ยว ปุ๋ยเคมี สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชตามกำหนด ผลผลิตเฉลี่ย 1,400 กก.ต่อไร่

นอกจากนี้ยังมีพืชผักอื่นๆ เช่น หัวไชเท้า มะเขือเทศ (สีดา) และพืชสวนต่างๆ เช่น ลำไย และส้มที่ปลูกเพื่อการค้า และส่วนน้อยหน้า ขนุน มะพร้าว น้ำหอม มะม่วง และเงาะ เป็นไม้ผลที่ปลูกไว้บริโภค หากเหลือจึงขายเป็นรายได้เสริม

ส่วนอาชีพหลักที่สำคัญอีกอาชีพหนึ่งของชาวบ้านตำบลบ้านไร่ คือ การเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ หมู ซึ่งเลี้ยงไว้ขาย ขณะที่ไถ่พื้นเมือง ซึ่งเลี้ยงแบบปล่อยในบริเวณบ้าน หรือในไร่นา ส่วนใหญ่เลี้ยงไว้เพื่อบริโภค เหลือจากบริโภคจึงแบ่งขาย และพบว่ามี การเลี้ยงวัวเนื้อ โดยเลี้ยงปล่อยตามทุ่งหญ้าตามธรรมชาติ มีประมาณร้อยละ 30 ที่เลี้ยงในพื้นที่ของตนเอง และ ร้อยละ 10 มีการปลูกหญ้าเพื่อใช้เลี้ยง พันธุ์ที่มีเลี้ยงมากที่สุด คือ ลูกผสมอเมริกันบรามัน นอกจากนี้ชาวบ้านยังเลี้ยงควาย ซึ่งเลี้ยงปล่อยตามทุ่งหญ้าธรรมชาติ และหัวไร่ปลายนา และมีบางรายใช้เป็นแรงงานในการกำจัด

4.3.2 ภาคอุตสาหกรรม

ภายหลังการเก็บเกี่ยวพืชผลในที่ดิน ชาวบ้านส่วนใหญ่ทั้งหญิงชายที่อายุประมาณ 30 ปีขึ้นไป จะไปรับจ้างทั้งในภาคเกษตรและนอกภาคเกษตร เช่น รับจ้างภาคเกษตรในตำบลและไกลออกไป เช่น รวมกลุ่มไปรับจ้างทำนา เกี่ยวข้าว เกี่ยวอ้อย และเกินกว่าครึ่งหนึ่งของผู้ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป ได้หันไปประกอบอาชีพรับจ้างในภาคอุตสาหกรรม ซึ่งผู้หญิงที่อายุน้อยกว่า 30 ปี ส่วนใหญ่จะไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม และหากเป็นชายจะไปรับจ้างเป็นกรรมกร ช่างไม้ ช่างปูนตามสถานที่ก่อสร้างต่างๆ เป็นต้น

นอกเหนือไปจากการทำงานรับจ้างข้างต้น ชาวบ้านบางส่วนหันมาทำศิลปหัตถกรรมจำหน่ายเป็นรายได้เสริม เช่น การทำไม้กวาดดอกหญ้า การหาต่อไม้จากป่าเพื่อสร้างงานศิลปะจากต่อไม้ การเก็บ/ปรุงสมุนไพรเพื่อรักษาโรค และการนวดเพื่อสุขภาพ เป็นต้น ทั้งยังพบว่ามี การรวมกลุ่มกันของชาวบ้านในตำบลบ้านไร่ เพื่อประกอบอาชีพเกี่ยวกับหัตถกรรมและอุตสาหกรรมในครัวเรือนเป็นรายได้เสริม เช่น หัตถกรรมจากเศษไม้ โดยกลุ่มงานศิลปะประดิษฐ์เศษไม้มงคล บ้านหนองใหญ่ การทำดอกไม้ประดิษฐ์โดยกลุ่มอาชีพทำดอกไม้ประดิษฐ์บ้านลำปอดแดง การทำน้ำผลไม้ขายโดย กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านเทพนา การขายข้าวเหนียวดำโดยกลุ่มแม่บ้านบ้านไร่

เนื่องจากพื้นที่ในตำบลบ้านไร่ และในเขตอำเภอเทพสถิตมีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจหลายแห่ง เช่น อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม น้ำตกเทพนา น้ำตกเทพประทาน เป็นต้น จึงทำให้มีกิจกรรมต่อเนื่องทางเศรษฐกิจเกิดขึ้นตามมา เช่น รีสอร์ท และ โฮมสเตย์ ซึ่งเป็นอีกช่องทางในการสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านตำบลบ้านไร่ ไม่ว่าจะเป็นในฐานะผู้ประกอบการย่อย แรงงานรับจ้างที่ประจำอยู่ในส่วนของงานบริการ และส่วนที่เกี่ยวกับการทำสวน เป็นต้น

4.4 ข้อมูลพื้นฐานของสมาชิกชุมชน

ข้อมูลพื้นฐานของสมาชิกชุมชนบ้านเทพนา ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ ประกอบด้วย ข้อมูลเกี่ยวกับเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ จำนวนปีที่อาศัยอยู่ในชุมชน

จำนวนสมาชิกในครอบครัว จำนวนผู้มีรายได้ในครอบครัว อาชีพที่ทำรายได้ให้ครอบครัว อาชีพเสริม จำนวนพื้นที่ถือครองในครอบครัว จำนวนพื้นที่ทำการเกษตรในครอบครัว จำนวนพื้นที่อยู่อาศัยในครอบครัว จำนวนพื้นที่ประกอบอาชีพ จำนวนพื้นที่เช่า จำนวนพื้นที่อื่นๆ การเป็นสมาชิกขององค์กร องค์กรที่เป็นสมาชิก การเป็นผู้นำ

ตารางที่ 3.5 ข้อมูลพื้นฐานของสมาชิกชุมชน บ้านเทพพนา ตำบลบ้านไร่ อำเภอสทิงพระ จังหวัดชัยภูมิ

n=29

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
หญิง	16	55.17
ชาย	13	44.83
2.อายุ		
น้อยกว่า 31 ปี	-	-
31 -40 ปี	7	24.14
41- 50 ปี	6	20.69
51 -60 ปี	9	31.03
มากกว่า 60 ปี	7	24.14
3.ระดับการศึกษา		
ไม่ได้ศึกษา	1	3.45
ประถมศึกษาปีที่ 4	17	58.62
ประถมศึกษาปีที่ 6หรือ 7	3	10.34
มัธยมศึกษาปีที่ 3	5	17.24
มัธยมศึกษาปีที่ 5หรือ 6	2	6.90
อนุปริญญา	-	-
อื่นๆ	1	3.45
4.สถานภาพ		
โสด	2	6.90
สมรส	26	89.65
หม้าย/หย่า	1	3.45
5.จำนวนปีที่อาศัยอยู่ในชุมชน		
ไม่ตอบ	2	6.90

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่า 5 ปี	4	13.79
5 – 10 ปี	3	10.34
11- 20 ปี	6	20.69
21- 30 ปี	8	27.59
มากกว่า 30 ปี	6	20.69
6. จำนวนสมาชิกในครอบครัว		
1 – 3 คน	11	37.93
4- 6 คน	15	51.72
7 – 9 คน	2	6.90
มากกว่า 9 คน	1	3.45
7. จำนวนผู้มีรายได้ในครอบครัว		
1 – 3 คน	23	79.31
4- 6 คน	6	20.69
7 – 9 คน	-	-
มากกว่า 9 คน	-	-
8. อาชีพที่ทำรายได้ให้ครอบครัว		
ปลูกข้าว	3	10.34
ปลูกพืชไร่	10	34.48
เลี้ยงโคกระบือ	1	3.45
แปรรูปอาหาร	2	6.90
รับจ้าง	4	13.79
อื่นๆ	9	31.03
9.อาชีพเสริม		
ปลูกข้าว	8	19.51
ปลูกพืชไร่	2	4.88
ปลูกไม้ผล	4	9.76
ปลูกผัก	1	2.44
สุกร	4	9.76
โคกระบือ	4	9.76
รับจ้าง	8	19.51

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
ค้าขาย	-	-
อื่นๆ	8	19.51
แพะ	2	4.88
10. จำนวนพื้นที่ถือครองในครอบครัว		
ไม่มี	4	13.79
1 - 5 ไร่	4	13.79
6 - 10 ไร่	3	10.34
11 - 15 ไร่	2	6.90
16 - 20 ไร่	3	10.34
21 - 25 ไร่	2	6.90
26 - 30 ไร่	4	13.79
มากกว่า 30 ไร่	7	24.14
10.1 จำนวนพื้นที่ทำการเกษตรในครอบครัว		
ไม่มี	5	17.24
1 - 5 ไร่	4	13.79
6 - 10 ไร่	3	10.34
11 - 15 ไร่	-	-
16 - 20 ไร่	5	17.24
21 - 25 ไร่	1	3.45
26 - 30 ไร่	4	13.79
มากกว่า 30 ไร่	7	24.14
10.2 จำนวนพื้นที่อยู่อาศัยในครอบครัว		
ไม่มี	14	48.28
1 ไร่	8	27.59
2 ไร่	5	17.24
3 ไร่	-	-
4 ไร่	-	-
5 ไร่	1	3.45
มากกว่า 5 ไร่	1	3.45
10.3 จำนวนพื้นที่ประกอบอาชีพ		

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มี	5	17.24
1 - 5 ไร่	3	10.34
6 - 10 ไร่	4	13.79
11 - 15 ไร่	1	3.45
16 - 20 ไร่	4	13.79
21 - 25 ไร่	2	6.90
26 - 30 ไร่	5	13.79
มากกว่า 30 ไร่	6	20.69
10.4 จำนวนพื้นที่เช่า		
ไม่มี	18	62.07
1 - 5 ไร่	-	-
6 - 10 ไร่	1	3.45
11 - 15 ไร่	2	6.90
16 - 20 ไร่	2	6.90
21 - 25 ไร่	1	3.45
26 - 30 ไร่	3	10.34
มากกว่า 30 ไร่	2	2.90
10.5 อื่น		
ไม่มี	29	100.00
1 - 5 ไร่	-	-
6 - 10 ไร่	-	-
11 - 15 ไร่	-	-
11. การเป็นสมาชิกองค์กร		
ไม่เป็น	-	-
เป็น	29	100.00
12.การ เป็นสมาชิกองค์กร		
กลุ่มเกษตรกร	2	4.00
กลุ่มแม่บ้าน	7	14.00
ลูกค้า ธกส.	5	10.00
สหกรณ์การเกษตร	1	2.00

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
กลุ่มอาชีพ	2	4.00
กองทุนหมู่บ้าน	2	4.00
กลุ่มตั้งจะออมทรัพย์	4	8.00
อื่นๆ	27	54.00
13. การเป็นผู้นำชุมชน		
ไม่เป็น	20	68.97
เป็น	9	31.03
14. การเป็นผู้นำชุมชน		
กำนัน	-	-
ผู้ใหญ่บ้าน	-	-
ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	1	11.11
สมาชิก อบต.	1	11.11
คณะกรรมการหมู่บ้าน	1	11.11
อสม.	1	11.11
กลุ่มอาชีพ	5	55.56

จากตารางข้อมูลพื้นฐานของสมาชิกชุมชนบ้านเทพนาพบว่า ชาวบ้านที่ศึกษาเป็นหญิงมากกว่าชาย ซึ่งส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 51-60 ปี รองลงมาคือ 31-40 ปี และมากกว่า 60 ปีขึ้นไปในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน สำหรับระดับการศึกษานั้นส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 และมีสถานภาพสมรสเป็นสัดส่วนมากที่สุด ส่วนจำนวนปีที่อาศัยอยู่ในชุมชนมีความหลากหลาย โดยส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 21- 30 ปี รองลงมาคือ 11-20 ปี และมากกว่า 30 ปี ขณะที่จำนวนสมาชิกในครอบครัวโดยเฉลี่ยส่วนมากอยู่ที่ 4-6 คน รองลงมาคือ 1-3 คน ซึ่งมีจำนวนผู้มีรายได้ในครอบครัวโดยมากมี 1-3 คนต่อครอบครัว

อาชีพที่ทำรายได้หลักให้กับครอบครัวต่างๆ ได้แก่ การปลูกข้าว การรับจ้าง และอื่นๆเป็นสัดส่วนเท่ากัน รองลงมาคือ การเลี้ยงสัตว์เช่น สุกร โคกระบือ แพะ สำหรับจำนวนพื้นที่ถือครองในแต่ละครอบครัวพบว่า ไม่มีความแตกต่างกันมากนัก ดังตารางที่พบว่า จำนวนพื้นที่ถือครองมากกว่า 30 ไร่ มีมากเป็นอันดับแรก รองลงมาตอบว่า ไม่มีพื้นที่ในการถือครอง หรือมีเพียง 1-5 ไร่ และ 26-30 ไร่ ในทำนองเดียวกับจำนวนพื้นที่ทำการเกษตรของครอบครัวที่พบว่า มีมากกว่า 30 ไร่ เป็นจำนวนมากสุด รองลงมาคือ ไม่มีพื้นที่ทำการเกษตร หรือมี 16-20 ไร่ และ 26-30 ไร่ ขณะที่จำนวนพื้นที่อยู่อาศัยในครอบครัวพบว่า เกือบครึ่งหนึ่งไม่มีโฉนดที่อยู่อาศัย หรือถ้ามีส่วนใหญ่มีพื้นที่ขนาดไม่เกิน 1 ไร่ สำหรับพื้นที่ในการประกอบอาชีพนั้นพบว่า สัดส่วนของครอบครัวที่มี

พื้นที่ประกอบอาชีพมากกว่า 30 ไร่ ใกล้เคียงกับจำนวนครอบครัวที่ไม่มีพื้นที่ประกอบอาชีพ และมี 26- 30 ไร่ และพบว่าเกินกว่ากึ่งหนึ่งของครอบครัวทั้งหมดไม่ได้เช่าพื้นที่สำหรับประกอบอาชีพ

ในการเป็นสมาชิกองค์กรส่วนมากเป็นสมาชิกองค์กรต่างๆ ได้แก่ สมาชิกองค์กรอื่นๆคือ ชุมชนบ้านดิน ในสัดส่วนมากที่สุด รองลงมาคือ กลุ่มแม่บ้าน ลูกค้า ธกส. กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ ตามลำดับ สำหรับการเป็นผู้นำชุมชนมากกว่า 2 ใน 3 ไม่ได้มีตำแหน่งเป็นผู้นำชุมชน สำหรับการเป็นผู้นำชุมชนนั้นพบว่า ส่วนใหญ่เป็นกรรมการกลุ่มอาชีพ

